

Jarkko Hagelberg

MONITULKINTAISUUS OIKEUSKIELESSÄ

Modaaliverbin *shall* eri merkitykset Suomen lakien
englanninkielisissä käännöksissä

TIIVISTELMÄ

Jarkko Hagelberg: Monitulkintaisuus oikeuskielessä – Modaaliverbin *shall* eri merkitykset Suomen lakien englanninkielisissä käännöksissä

Pro gradu -tutkielma

Tampereen yliopisto

Monikielisen viestinnän ja käännöstieteen maisteriohjelma, englannin kääntämisen ja tulkkauksen opintosuunta

Lokakuu 2020

Tässä tutkimuksessa käsitellään englannin kielen modaaliverbin *shall* monitulkintaisuutta käyttäen aineistona suomalaisia säädöstekstejä ja niiden englanninkielisiä käännöksiä. Tutkimuksessa selvitetään, minkälaisia ilmaisuja on käännetty englanniksi modaaliverbiä *shall* käyttäen ja millä eri tavoilla modaaliverbiä *shall* on tutkittu. Ilmaisuiden lukumäärät laskettiin ja selvitettiin, mitkä ilmaisut olivat aineistossa kaikista yleisimmät. Lisäksi tutkimuksessa analysoitiin aineistosta poimittuja esimerkkejä laadullisesti. Tutkimuksen hypoteesi oli, että yleisin modaaliverbillä *shall* käännettävä ilmaus on VA-partisiippi. Tutkimuksen laadullisessa osiossa käsiteltiin laskennallisen osion yleisimmistä ilmauksesta poikkeavia esimerkkejä ja hahmotettiin niiden suhdetta yleisimpään ilmaukseen eli VA-partisiippiin.

Tutkimuksen laskennallisessa osassa hypoteesi osoittautui oikeaksi, koska VA-partisiippi oli ylivoimaisesti yleisin ilmaus, jota kääntämään oltiin käytetty modaaliverbiä *shall*. VA-partisiipista poikkeavat esimerkkityypit analysoitiin kaikki laadullisessa osiossa. Yleisimmästä ilmauksesta poikkeavat lähtötekstin vastinetyypit modaaliverbille *shall* olivat preesens, modaaliverbi *tulla*, modaaliverbi *saada* ja perfekti. VA-partisiipin yleisyydestä voidaan vetää johtopäätös, että modaaliverbin *shall* dominoiva tulkinta on edelleen velvoittava. Poikkeusesimerkeistä preesens oli ylivoimaisesti yleisin vastine. Poikkeusesimerkkejä ei kuitenkaan voinut analysoida pelkän laskennallisen osion avulla, sillä esimerkiksi preesens voi merkitä lakitekstin yhteydessä monia asioita. Velvoittavuus on lakiteksteissä sisäänrakennettuna ja lakitekstit muovaavatkin maailmaa yhtä lailla kuin kuvaavat sitä. Tämän vuoksi preesensmuotoisia tapauksia täytyi tarkastella yksi kerrallaan.

Tutkimuksessa esimerkit analysoitiin siten, että poikkeavista esimerkkilauseista muodostettiin VA-partisiippinen versio ja tarkasteltiin siitä syntyvää merkityksen muutosta. Tällä tavoin oli mahdollista vertailla eksplisiittisen velvoittavuuden ja velvoittavaan tekstiin sijoitetun preesensin välistä eroa ja tarkastella, onko modaaliverbiä *shall* käytetty käännöksenä muille kuin velvoittavuutta merkitseville ilmauksille. Koska tämä tutkimuksen vaihe oli laadullinen, ei tarkoituksena ollut niinkään selvittää tapausten yleisyyttä kuin niiden esiintyminen ylipäätään, sillä yksittäinenkin esiintymä tarkoittaa sitä, että kääntäjä on tulkinnut modaaliverbiä *shall* monella tavalla.

Laadullisen osion tulos näytti, että useassa esimerkissä oli vaikea määrittää, oliko modaaliverbin *shall* lähtötekstin vastinetta käytetty velvoittavassa vai ei-velvoittavassa merkityksessä. Esimerkeistä oli kuitenkin löydettävissä tapauksia, joissa *shall* oli tulkittu sen dominoivasta velvoittavasta merkityksestä poikkeavalla tavalla. Lievemässä muodossa esimerkeissä oli myös havaittavissa, että modaaliverbin *shall* käytön myötä lähtötekstin kaavamaisuuksia häipyi käännöksessä. Modaaliverbin *shall* todettiin joissain tapauksissa muuttavan merkitystä, kun se korvattiin VA-partisiippisella versiolla. Merkityksen muutoksia tapahtui muun muassa vapaaehtoisuuden ja pakon välisissä eroissa ja velvoittamisen kohteessa. Lisäksi kyse ei ollut modaaliverbin *shall* käyttämisestä ei-velvoittavassa merkityksessä samanaikaisesti kun *shall* tulkittaisiin velvoittavana, sillä nämä lähtötekstin vastineet muuttivat merkitystä, kun niistä muodostettiin velvoittavat versiot VA-partisiippia käyttämällä.

Asiasanat: modaalisuus, deonttinen modaalisuus, monitulkintaisuus, modaaliverbit

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO.....	1
2 MODAALISUUS, DEONTTISUUS JA SHALL.....	4
2.1 Modaalisuuden määrittelyä	4
2.2 Modaalisuuden kategorisointia	6
2.3 <i>Shall</i>	8
2.3.1 Onko <i>shall</i> vanhentunut?.....	8
2.3.2 Modaaliverbin <i>shall</i> monitulkintaisuus	9
2.3.3 <i>Shall</i> lakitekstien verbinä	10
2.4 Modaalisuus suomen kielessä	12
2.4.1 VA-partisiippi.....	12
2.4.2 Suomen kielen deonttiset modaaliverbit	13
3 LAKITEKSTIT TEKSTILAJINA	17
3.1 Lakisäädösten englanninkieliset käännökset.....	18
3.2 Säädöskäännösten suositukset.....	19
4 AINEISTO JA METODIT	21
4.1 Aineisto	21
4.2 Tutkimuskysymys ja hypoteesi	22
4.2.1 Tutkimuskysymys ja metodi	22
4.2.2 Hypoteesi.....	22
4.3 Tutkimuksen toteutus ja metodi	23
4.3.1 Korpus ja SketchEngine	23
4.3.2 Aineiston analyysi	25

5 MODAALIVERBILLÄ SHALL KÄÄNNETTYJEN SUOMEN LAKITEKSTIN ILMAUSTEN LASKENNALLINEN JA LAADULLINEN ANALYYSI	27
5.1 Criminal Investigation Act, Esitutkintalaki: Tulokset.....	27
5.2 Criminal Procedure Act, Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa: Tulokset.....	28
5.3 Tulosten kokonaisanalyysiä	28
5.4 Modaaliverbiä <i>shall</i> käyttäen käännetty ilmaukset suomalaisissa säädöstekeissä	30
5.4.1 Passiivin preesens.....	30
5.4.2 Preesens	41
5.4.3 Tulla	47
5.4.4 Substantiivit ja pidemmän tekstinpätkät käännettynä modaaliverbiä <i>shall</i> käyttäen....	49
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	53
Lähteet.....	58
Tutkimusaineisto	58
Kirjallisuus	58
English summary.....	1

1 JOHDANTO

Modaalisuus on alun perin filosofisen tutkimuksen yhteydessä kehitetty käsite, joka on kuitenkin muodostunut relevantiksi myös kielitieteen näkökulmasta. Siinä missä filosofinen modaalilogiikka käsittelee esimerkiksi loogisten lausumien ehdollisuuksia, kielitieteessä tutkitaan kielellisiä ilmauksia, jotka ilmaisevat modaalisuutta. Modaalisuuden määrittely on sikäli vaikeaa, että eri tutkijat ovat määritelleet termin hieman eri tavalla. Yksinkertaistetusti voidaan kuitenkin sanoa, että modaalisuus tarkoittaa mahdollisten asiointilojen ilmaisua, olipa se sitten niiden ennustamista tai johonkin velvoittamista.

Tämä tutkimus käsittelee deonttista eli velvoittavaa modaalisuutta Suomen lakitekstien englanninkielinkielisten käännösten avulla. Tarkalleen ottaen tässä tutkimuksessa keskitytään modaaliverbiin *shall* ja sen vastineisiin suomenkielisisissä lähtöteksteissä. *Shall* on deonttisen modaalisuuden kannalta mielenkiintoinen tutkimuskohde sen kiistanalaisuuden ja väitetyn monitulkintaisuuden vuoksi. Yksi tämän tutkimuksen päätavoitteista onkin tutkia, näkyykö modaaliverbin *shall* monitulkintaisuus siinä, minkälaisia vastineita kääntäjä on kääntänyt modaaliverbillä *shall*.

Modaalisuutta on tutkittu paljon niin käsitteellisesti kuin aineisto- ja tapauskohtaisesti. Modaalisuus on aiheena sellainen, että sitä voi lähestyä monesta eri kielitieteen koulukunnasta käsin, joskin semantiikka on varmasti yleisin modaalisuuteen liitettävä kielitieteen suuntaus. Semantiikan kautta voi tutkittaa eri modaalisuuden muotojen välisiä yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia, kun taas esimerkiksi pragmatiikkaa voi soveltaa modaalisuuden tutkimukseen pohtimalla sitä, kuinka modaalisuutta eli mahdollisten asiointilojen ilmauksia voidaan käyttää kielitekoina eri konteksteissa. Suuri osa modaalisuuden määrittelyyn ja käsitteelliseen tutkimukseen liittyvästä lähdekirjallisuudesta liittyy kuitenkin semantiikkaan, kuten esimerkiksi Jennifer Coatesin *The Semantics of Modal Auxiliaries* (1983) tai Geoffrey Leechin *Meaning and the English Verb* (1987). Pragmatiikkaan ja modaalisuuteen liittyvää kirjallisuutta edustaa Giuliana Garzonen (2013) tutkimus modaaliverbin *shall* eri käyttötavoista lakitekstissä.

Aineistona tutkimuksessa toimii kaksi suomenkielistä lakia ja niiden englanninkieliset käännökset. Kyseiset lait ovat *Laki oikeudenkäynnistä rikosasioista* ja *Esitutkintalaki* ja niiden englanninkieliset käännökset *Criminal Procedure Act* ja *Criminal Investigation Act*. Lait on valittu

aineistoksi niiden samakaltaisen laajuuden ja aihepiirin vuoksi. Koska aineistona ovat suomalaiset lakitekstit, on olennaista mainita myös aiempaa tutkimusta sekä suomen kielen modaalisuudesta että oikeuskielen tutkimuksesta. Suomen oikeuskieltä tutkittaessa on vaikea olla mainitsematta Heikki E.S. Mattilan kattavaa teosta *Vertaileva oikeuslingvistiikka*, joka tarjoaa käsiterikkaan viitekehyksen minkä tahansa oikeuskieleen liittyvän ilmiön tutkimukselle. Suomen kielen modaalisuutta on käsitelty myös teoksessa *Iso Suomen kielioppi*, jossa on lueteltu muun muassa Suomen kielen modaaliverbejä ja eritelty niiden välisiä hienovaraisia merkityseroja. Tässä yhteydessä ei voi kuitenkaan jättää huomiotta Kersti Juvan teosta *Löytöretkiä Suomeen*, jossa niin ikään kuvataan suomenkielisten modaaliverbien merkityseroja, tai Heikki Kangasniemen teosta *Modal Expressions in Finnish*, jossa muun muassa järjestetään velvoittavat ilmaukset velvoittavasta vähiten velvoittavaan. Modaaliverbin *shall* modaalisuutta puolestaan on tutkittu myös Suomen lakitekstien käännosten näkökulmasta ainakin Arja Nurmen ja Marja Kivilehdon tutkimuksessa *Identifying Obligation in Legal Finnish and Swedish through English Translations: A Corpus-Assisted Approach* (2019), jonka tuloksena *shall* nähtiin ensisijaisesti velvoittavana.

Tutkimuksen tavoitteena on tarkastella, mille erilaisille ilmauksille modaaliverbi *shall* on toiminut käännoksenä ja mitkä ilmauksista ovat olleet kaikista yleisimpiä. Aineisto kerätään tutkimuksessa korpukseen, jota hyödynnetään myös datan analysoinnissa. Lisäksi tutkimuksessa pyritään selvittämään tarkemmin, miten modaaliverbiä *shall* on tulkittu. Tämä toteutaan laadullisen tutkimuksen avulla, joten tutkimusta ei voi pitää puhtaasti korpuslingvistisenä. Laadulliseen tutkimukseen sovellettava metodi on yleisimmistä tuloksesta poikkeavien esimerkkien analysointi, mikä perustuu hypoteesiin VA-partisiipista modaaliverbin *shall* yleisimpänä vastineena. Metodin avulla on mahdollista tarkastella, minkälaisia merkityseroja poikkeavista esimerkeistä löytyy yleisimpään esimerkkiin verrattuna. Näin saadaan selville, minkälainen monitulkintaisuus voi mahdollisesti häiritä modaaliverbin *shall* tavanomaista merkitystä.

Tutkielma rakentuu teoriaosasta ja sitä seuraavasta analyysiosasta, jonka pohjalta tutkimuksen johtopäätökset esitellään viimeisessä luvussa. Teoriaosiossa tarkastellaan aiheen keskeistä kirjallisuutta ja modaalisuutta tarkemmin ennen varsinaista tutkimustulosten esittelyä. Pyrkimys on välittää kattava kuva alan aiemmasta tutkimuksesta ja kirjallisuudesta sekä tutkimuksen moninaisuudesta, mutta kuitenkin viestittää lukijalle selkeä kuva modaalisuudesta käsitteenä. Modaalisuuden määrittely antaa puolestaan viitekehyksen aiheen tarkemmalle käsittelylle eli *shall-*

modaaliverbin analyysille sekä suomen kielen modaalisuuden käsittelylle. Tutkimuksessa käytetty aineisto ja tutkimuksen metodi kuvataan tarkemmin luvussa *Aineisto ja metodi*, jossa käsitellään sekä aineiston sisältävää korpusta että aineiston analysointiin liittyviä välineitä ja metodeita. Tulokset-luvussa esitetään modaaliverbin *shall* lähtötekstin vastineiden yleisyydet kaaviomuodossa ja tehdään niistä päätelmiä. Tämän jälkeen *Tulokset*-luvussa käsitellään tutkimuksen laadullisessa osiossa aineistoesimerkkejä tarkemmin, kunnes viimeisessä luvussa tiivistetään olennaisimmat tulokset ja vedetään niistä johtopäätökset.

2 MODAALISUUS, DEONTTISUUS JA SHALL

Tässä osiossa käsittelen erityisesti *shall*-modaaliverbin monitulkintaisuutta ja esittelen muita viitekehyksiä, joiden läpi tarkastelen aineistosta valittuja esimerkkejä myöhemmin tutkielmassa. Sen lisäksi että tämä osio kuvaa tutkimukseni keskeiset käsitteet ja teorian, se valottaa myös tutkielmaani liittyvistä aiheista aiemmin tehtyä tutkimusta ja esittelee niistä esitettyjen näkemysten kirjoa.

Aivan ensiksi käyn pääpiirteittäin läpi modaalisuudelle ehdotettuja määritelmiä jonka jälkeen esittelen lyhyesti joitakin modaalisuuteen liittyviä avainkäsitteitä ja pohdin niiden mahdollisia ongelmia ja vaikeaselkoisuuksia. Käyn myös läpi *shall*-modaaliverbiin liittyviä teemoja, joissa käsittelen vuoroin itse käsitteen problematiikkaa ja siitä käytyä keskustelua. Sen jälkeen esittelen suomen kielen modaalisuuden perusteita varsinkin VA-partisiipin näkökulmasta ja vertaan sitä modaaliverbin *shall* problematiikkaan. Osion tarkoituksena on sekä auttaa lukijaa paremmin hahmottamaan myöhempi tutkimustulosten tulkinta että kuvaamaan se perusta, jolle tutkimus rakentuu.

2.1 Modaalisuuden määrittelyä

Modaalisuudesta on olemassa suuri määrä kirjallisuutta ja sitä on tutkittu paljon, mutta siitä huolimatta modaalisuuden käsitteelle ei ole helppoa antaa yksiselitteistä määritelmää. Käsite on kyllä usein onnistuttu määrittelemään tutkimuskirjallisuudessa, mutta eri teokset ovat usein määritelleet sen eri tavalla, mikä vaikeuttaa tutkimuskirjallisuuden johdonmukaista soveltamista. Toisaalta tutkijat ovat myös tunnustaneet modaalisuuden määrittelemisen vaikeuden, jopa siinä määrin, että ovat todenneet, ettei modaalisuudelle löydy yksiselitteistä määritelmää kirjallisuudesta (Hermerén 1978, 10). Sen, että tutkijat ovat käsitelleet modaalisuutta niin monesta eri näkökulmasta ja eri määritelmien kautta, on nähty heijastavan modaalisuuden monimutkaisuutta tutkimuskohteena (Palmer 1979, 17). Yleisellä tasolla tutkijat kuitenkin ovat Heikki Kangasniemen mukaan samaa mieltä siinä, että se on määritelty joksikin näkökulmaksi tai asennoitumiseksi (1992, 7).

Kun modaalisuuden käsitettä tarkastellaan tarkemmin, näkemyksistä alkaa kuitenkin löytyä jonkin verran eroja. Siinä missä Kangasniemi painottaa näkökulmaa ja asennoitumista modaalisuutta

määrittävänä tekijänä, F.R. Palmer painottaa modaalisuuden määrittelyssä mahdollisuuden ja välttämättömyyden välistä jatkumoa (1979, 8). Kersti Juva mukailee Palmerin näkemystä kirjassaan *Löytöretkiä Suomeen*, kuvaten modaalisuutta kielellisen ilmaisun alueeksi ”mahdollisen ja välttämättömän ääripäiden välillä” (2019, 80). Myös Isossa Suomen kieliopissa modaalisuutta kuvataan välttämättömyyden ja mahdollisuuden välisenä jatkumona, joskin sillä varauksella, että sitä pidetään vain yhtenä tapana tulkita modaalisuutta (ISK 2004, 1478).

Jos modaalisuus määritelläänkin välttämättömyyden ja mahdollisuuden väliseksi jatkumoksi, jää jäljelle kuitenkin kysymys siitä, miten modaalisuus määritellään puhtaasti kielellisestä tai pragmaattisesta näkökulmasta. Välttämättömyyden ja mahdollisuuden välinen jatkumo on sellaisenaan varsin abstrakti tapa hahmottaa modaalisuutta. Geoffrey Leech toteaaakin, että modaalisuus on monimutkaista juurikin siksi, että sillä on sekä pragmaattinen että looginen merkitys (1987, 71). Toisin sanoen modaalisuus voidaan nähdä puhtaan loogisesti erilaisten näkökulmien, kuten esimerkiksi välttämättömyyden, ilmauksina, tai se voidaan tulkita vuorovaikutustilanteiden kontekstissa (Leech 1987, 71). Tällöin esimerkiksi yksinkertainen, kielellisesti ei-modaalinen toteamus kuten ”Tänään sataa” voi myös ilmaista modaalisuutta mahdollisuuden ja välttämättömyyden jatkumolla, jos sillä esimerkiksi vastataan satamisen mahdollisuudesta tiedustelevaan kysymykseen ”Sataako tänään?”. Tässä tapauksessa yksinkertainen toteamus ilmaisisi puhujan sataprosenttista varmuutta sateesta. Tällä tavoin kielen pragmaattinen ulottuvuus sen varsinaisessa käyttökontekstissa monimutkaistaa modaalisuuden käsitettä.

Toisenlaista määrittelyä modaalisuudelle on yrittänyt ainakin Michael Perkins vuonna 1983 ilmestyneessä teoksessaan *Modal Expressions in English*. Hän kuitenkin tunnustaa mahdollisuuden ja välttämättömyyden välisen jatkumon keskeisen roolin modaalisuuden käsitehistoriassa ja yhdistää sen erityisesti Aristoteleen käsityksiin modaalisuudesta sekä modaalilogiikkaan eli modaalisuuden tutkimukseen filosofisesta näkökulmasta (1983, 6). Perkins pyrkii määrittelyssään eroon välttämättömyyden ja mahdollisuuden abstraktiudesta, mutta hänen ehdotuksensa ovat toisaalta entistäkin yleisluontoisempia. Perkinsin mukaan käsitykset välttämättömyydestä ja mahdollisuudesta perustuvat ihmisten taipumukseen ajatella ja kuvitella ”asioiden olevan toisin” ja ”mahdollisia maailmoja” (1983, 6). Vaikka määritelmä on näennäisesti laajempi kuin aiemmin käytetty jaottelu mahdollisen ja välttämättömyyden välillä, voi sitä soveltaa esimerkiksi

puheakteihin helpommin kuin jälkimmäistä. Jos ajatellaan esimerkiksi *Tänään sataa* vastauksena kysymykseen *Sataako tänään?*, ei lausuman *Tänään sataa* tulkinta ole enää Perkinsin määritelmän mukaan modaalinen. *Tänään sataa* sijoittuu kylläkin mahdollisuuden piiriin, ilmaisten sataprosenttisen mahdollisuuden puhujan näkökulmasta, mutta se ei kuvaa puhujan näkökulmasta asioiden toisin kuvittelua. Koska lause kuvaa pelkästään faktoja, se ei sovi Perkinsin määritelmän alle.

Tämä lähestymistapa onkin hyödyllisempi kielen modaalisuuden analysoinnin kannalta verrattuna mahdollisuuden ja välttämättömyyden jatkumoon, joka on kehitetty filosofian yhteydessä ja myöhemmin sovellettu myös kielitieteeseen. Jos mahdollisuuden ja välttämättömyyden jatkumo mahdollistaa käytännössä minkä tahansa ilmauksen luokittelun modaaliseksi, se ei auta kovin paljon kielen modaalisuuden tutkimisessa ainakaan siinä tapauksessa, jos pyritään erottamaan kielestä modaalisia aineksia. Määritelmässä ei sinänsä ole mitään vikaa, jos sen kautta analysoidaan kieltä kokonaisuudessaan ilmiönä: silloin kaikki kielessä olevat lauseet voitaisiin sijoittaa johonkin asteikolle modaalisuuden suhteen. Perkinsin määritelmä on kuitenkin hyödyllisempi, jos kielestä halutaan eristää selkeän modaalisia elementtejä, kuten esimerkiksi modaaliverbejä.

2.2 Modaalisuuden kategorisointia

Modaalisuuden tutkimus ei kuulu puhtaasti kielitieteen piiriin vaan käsitteen kehitykseen on vaikuttanut huomattavasti muun muassa filosofian ja logiikan tutkimus. Esimerkiksi kielen tutkimuksessa laajalti käytetyt termit kuten *deonttinen modaalisuus* ja *episteeminen modaalisuus* pohjautuvat filosofi G.H. von Wrightin luokitteluun, jota F.R. Palmer pitää "modaalilogiikan pioneeriteoksena" (1979, 2). Palmer onkin soveltanut Von Wrightin luokittelua seuraavilla selityksillä (1979, 2-3)

- Deonttinen modaalisuus viittaa siihen, että jokin on velvoittavaa, sallittua tai kiellettyä
- Episteeminen modaalisuus viittaa siihen, mikä on puhujan mielestä mahdollista
- Aleettinen modaalisuus viittaa loogisiin totuusarvoihin
- Eksistentiaalinen modaalisuus viittaa osuuksiin ja suhteisiin käsiteltävästä kokonaisuudesta (esim. *some, all, they can be*)
- Dynaaminen modaalisuus ilmaisee tapahtumista tai ympäristöstä johtuvaa modaalisuutta, kuten pakkoa tai mahdollisuutta

Palmer näkee aleettisen modaalisuuden vähemmän relevanttina kielitieteen näkökulmasta. Eksistentiaalista modaalisuutta hän pitää olennaisempaan (1979, 3), mutta tutkimukseni kannalta olennaisimmat modaalisuuden lajit tässä jaotellussa ovat kuitenkin deonttinen, episteeminen ja dynaaminen modaalisuus. Modaalisuuden voi kuitenkin jaotella eri tavoilla ja esimerkiksi Lyons jakoi modaalisuuden aleettiseen, episteemiseen ja deonttiseen modaalisuuteen jättäen pois kokonaan esimerkiksi dynaamisen modaalisuuden (1984, 791). Toisaalta modaalisuuden alalajit voisi myös jaotella suurpiirteisemmin, esimerkiksi yksinkertaisesti episteemiseen ja ei-episteemiseen modaalisuuteen (Coates 1983, 20). Coatesin mukaan erottelu dynaamisen ja deonttisen modaalisuuden välillä hämärtää niiden kielellisten ilmausten välisen samanlaisuuden (1983, 21). Käsitteiden monimutkaisuutta lisää se, että esimerkiksi deonttinen modaalisuus voidaan jakaa myös subjektiiviseen ja objektiiviseen deonttiseen modaalisuuteen, joista ensimmäinen kuvaa puhujan suorittamaa velvoitetta tai lupaa ja toinen olemassa olevan veloitteen tai luvan kuvausta (Lyons 1984, 793).

Tässä tutkimuksessa käytetään silti deonttisen modaalisuuden käsitettä ei-episteemisen sijaan, sillä aineisto rajoittuu lakiteksteihin, jotka ovat luonteeltaan velvoittavia. Monitulkintaisuuden osalta tutkimuksessa käsitellään *shall*-modaaliverbiä muun muassa sen tulevaisuuden ennakkointiin liittyvien, prediktiiivisten, modaalisten ominaisuuksien kautta, verraten sitä modaaliverbin *shall* deonttiseen merkitykseen. Tutkimuksessa käytetään myös dynaamisen modaalisuuden käsitettä, verraten sitä deonttiseen modaalisuuteen. Dynaaminen modaalisuus on kuitenkin terminä tulkinnanvarainen ja sitä on käytetty tutkimuksissa hieman eri tavoilla. Toisaalla *shall*-modaaliverbin prediktiiivisyys on nähty nimenomaan sen ainoana episteemisenä merkityksenä (Coates 1983, 185), kun taas toisaalta sen yhtenä merkityksenä lakiteksteissä on nähty sen "dynaaminen (eli ei-deonttinen), prediktiiivinen merkitys" (Williams 2005, 204). On tärkeää huomioda, että tässä lähestymistavassa "dynaaminen" on luokiteltu "ei-deonttisen" kanssa samaan luokkaan, dynaamisen modaalisuuden ollessa kuitenkin erillinen modaalisuuden kategoria muissa luokittelussa. Käsitteellisen selvyuden vuoksi tutkimuksessa käytetään siis prediktiiivisyyden käsitettä, joka esiintyy kautta kirjallisuuden, sekä deonttisen että dynaamisen modaalisuuden yhteydessä. Tutkimuksen rajauksen kannalta prediktiiivisyys on riittävän laaja termi, sillä se pitää sisällään modaaliverbin *shall* tulevaisuuteen viittaavaan merkityksen ja se kuuluu jo merkityksensä vuoksi modaalisuuden piiriin, sillä se koskee asioiden mahdollisuuksia.

2.3 *Shall*

Shall on eräs englannin kielen modaaliverbi, jolla voi kontekstista riippuen olla monia eri merkityksiä. Toisaalta *shall* ei ole tässä suhteessa ainutlaatuinen modaaliverbien joukossa. Jennifer Coatesin teoksessa *The Semantics of Modal Auxiliaries* (1983) kuvataan englannin kielen modaaliverbien eri merkityksiä ja kaikilla modaaliverbeillä on kirjan mukaan useita merkityksiä, jolloin monitulkintaisuuden mahdollisuus on aina olemassa ainakin teoriassa. Coates on kuvannut esimerkiksi *may*-modaaliverbin mahdollisen deonttisen käytön ja sen enemmän dynaamiseen modaalisuuden piiriin kuuluvan käyttötarkoituksen eroja sumeata joukkoa kuvaavalla kaaviolla (fuzzy set) sekä todennut että niiden välillä ei ole selkeää rajaa (1983, 139). Coates luokittelee *shall*-modaaliverbillä olevan episteeminen merkitys, puhujan tarkoitusta ilmaiseva intentionaalinen merkitys ja obligaatiota ilmaiseva deonttinen merkitys. (1983, 185-190).

2.3.1 Onko *shall* vanhentunut?

Modaaliverbin *shall* deonttista merkitystä on kutsuttu vanhentuneeksi, mutta niin on toisaalta myös *shall*-modaaliverbiä ylipäättään. Coates toteaa, että modaaliverbin *shall* deonttisen merkityksen käyttöä ei näe muualla kuin lakiteksteissä ja että modaaliverbin *shall* fossilisaatiosta todistaa muun muassa sen täydellinen puuttuminen puhekielisten tekstien joukosta (1983, 190-191). Toisaalta Geoffrey Leechin käyttämässä korpusaineistossa *shall* esiintyy puhutun kielen korpuksessa yhtä harvoin kuin muissa kategorioissa, mutta hänenkin aineistossaan *shall* on kolmen vähiten käytetyimmän modaaliverbin joukossa, verbien *ought to* ja *need* kanssa (2003, 231). Joka tapauksessa modaaliverbin *shall* käyttö englannin kielessä yleensä on vähentynyt historian saatossa, ja osa sen merkityksistä on jäänyt hyväksyttäväksi ainoastaan tietyillä erikoisaloilla (Gotti 2003, 295). Modaaliverbin *shall* harventuminen nimenomaan lakiteksteissä ei kuitenkaan rajoitu niin pitkille ajanjaksoille, joita Gotti kuvaa. 70-luvulla *shall* oli vielä yksi lakitekstien käytetyimpiä sanoja, mutta sen jälkeen sen käyttö on vähentynyt englanninkielisissä maissa (Garzone 2013, 69). Lakitekstien kielenkäytössä *shall* on siis seurannut tässä muun kielenkäytön trendejä, mutta jälkijunassa.

Modaaliverbin *shall* arkaaisuus nähdään myös ongelmallisena sanan monitulkintaisuuden lisäksi. Vaikka modaaliverbin *shall* käyttö on vähentynyt ja muuttunut arkaaisemmaksi englannin kielessä yleensäkin, sen käytön vähentymiseen lakiteksteissä on syynä myös lakimiesten tietoinen tavoite

vähentää sen käyttöä (Williams 2013, 109). Esimerkiksi Yhdysvalloissa on virallisesti suositeltu korvaamaan *shall mustilla*, koska "[shall] on väärinkäytön myötä menettänyt merkityksensä", mutta syyksi mainitaan myös että modaaliverbiä *shall* käytetään vain harvoin jokapäiväisessä keskustelussa (PLAIN 2011). Oikeuskieli onkin siitä erityislaatuinen erikoisalan kieli, että sen kohderyhmänä ovat samanaikaisesti toiset lain asiantuntijat sekä kansalaiset, joita laki koskee (Mattila 2002, 4). Tässä mielessä *shall* on ongelmallinen tavallisten ihmisten kohderyhmän kannalta, joita arkaaisen kielen käyttö voisi etäännyttää entisestään. Toisaalta Mattila tunnistaa myös ammattikunnan ryhmähengen vahvistamisen yhtenä lakikielen funktioista (2002, 72). Sitä voisi hyvinkin vahvistaa modaaliverbin *shall* kaltaisen sanan käytöllä, sillä modaaliverbin *shall* deonttinen merkitys esiintyy Coatesin mukaan ainoastaan lakiteksteissä.

2.3.2 Modaaliverbin *shall* monitulkintaisuus

Huolimatta siitä, että Coates on kategorisoinut modaaliverbin *shall* deonttisen käytön selkeästi erilliseksi muista modaaliverbin *shall* käyttötarkoituksista, on *shall* joutunut juridisen alan sisällä kiivaan väittelyn kohteeksi muun muassa monimerkityksisyytensä vuoksi. Coatesin tutkimuksessa modaaliverbin *shall* deonttinen merkitys rajoittui pelkästään lakiteksteihin ja sellaisena sivuutettiin melko lyhyesti. Koska hänen käsittelynsä kohteena oli modaaliverbien semantiikka englannin kielessä yleensä, ei hänen tutkimuksensa ennakoanut modaaliverbin *shall* ympärille kehkeytynyttä väittelyä lainlaatumisen standardeista keskusteltaessa. Christopher Williams käyttääkin nimenomaan termiä "sumeus" (fuzziness) kuvaamaan lekseemien merkityksen rajojen epämääräisyyttä kirjoittaessaan modaaliverbin *shall* mahdollisesta monitulkintaisuudesta (2005, 25). *Shall*-modaaliverbistä on muutenkin sanottu, että "sen perustavanlaatuinen ongelma on sen monimerkityksisyys" (Goga-Vigaru 2012, 752). Jotkin lainlaatijat ovat jopa lopettaneet sen käytön kokonaan virheellisten tulkintojen mahdollisuuden vuoksi. (Williams 2005, 200). *Shall* onkin selkeämpää asiatekstien englantia ajavien tahojen (Plain English Movement) eniten kritisoima modaaliverbi, jota korvaamaan on yleensä ehdotettu modaaliverbiä *must* (Borisova 2013, 145).

Yksi modaaliverbin *shall* keskeisimmistä monitulkintaisuuteen liittyvistä ongelmista liittyy juuri sen ei-deonttisiin merkityksiin eli futuurisuuteen tai modaaliseen prediktiivisyyteen. Williamsin mukaan modaaliverbin *shall* huono maine "johtuu nimenomaisesti [tästä] vanhahtavasta, ennustusta ilmaisevasta ja selkeän ei-deonttisesta merkityksestä, jossa sitä käytetään

preskriptiivisissä teksteissä" (2005, 205). Vaikka Williams kutsuu *modaaliverbin shall* ei-deonttista merkitystä vanhahtavaksi, modaaliverbin *shall* alkuperäinen merkitys on kuitenkin deonttinen ja sen prediktiivinen merkitys on ilmaantunut käyttöön vasta myöhemmin (Bybee & Pagliuca 1987, 114). Bybee & Pagliuca toteavat myös, että "modaaliverbin *shall* nykyaikaiset modaaliset nyanssit ovat suoraa jatkumoa modaaliverbien alkuperäisille merkityksille - modaaliverbin *shall* tapauksessa obliigaation merkitykselle" (1987, 115). Lakikielestä laajasti kirjoittaneen Bryan A. Garnerin näkemyksen mukaan puolestaan "lait tulisi kirjoittaa presensissä eikä futuurissa" ja niinpä hän kutsuukin *shall*-modaaliverbiä "kameleonttimaiseksi sanaksi" jonka "monitulkintaisuus tekee sen hyödyttömäksi lain kirjoittajalle" (2009, 174). Garnerin näkemys irtaantuu modaaliverbin *shall* perinteisen modaalisten rinnakkaismerkitysten käsittelystä, sillä hän puhuu nimenomaan futuurisuudesta eikä puhujan asemoitumista ilmaisevasta prediktiivisyydestä. Modaaliverbin *shall* monitulkintaisuus on siis monimutkaisempi teema kuin puhtaasti kahden kilpailevan modaalisen merkityksen, deonttisen ja dynaamisen, synnyttämä kaksimerkityksisyys.

2.3.3 *Shall* lakitekstien verbinä

Lakiteksteissä on myös omat erikoislaatuutensa, jotka vaikuttavat modaaliverbin *shall* merkityksen arviointiin. Esimerkiksi Modaaliverbin *shall* prediktiivistä ja intentionaalista muotoa on perinteisesti käsitelty ensimmäisen persoonan kanssa käytettävänä (Leech & Coates 1980, 11; Coates 1983, 192-193; Palmer 1979, 63; Leech 1971, 87). Williamsin käsittely toki muodostaa tässä poikkeuksen, mutta siinäkin prediktiivisyys esiintyy pelkästään sivulauseissa (2005, 205). Lakiteksteihin sovellettuna pelkästään näihin näkökulmiin rajoittuminen voidaan kuitenkin problematisoida. Ensinnäkin lakitekstien eräs yleinen ominaisuus on passiivin käyttö (Mattila 2002, 96), jolloin tekstistä jää tekijä piiloon. Vaikka modaaliverbin *shall* prediktiiviset ja intentionaaliset merkitykset rajoittuvatkin esimerkiksi Coatesin muita kuin lakitekstejä käsittelevien tutkimustulosten perusteella kokonaan ensimmäiseen persoonaan, ei tekijän poissaolo passiivissa tarkoita sitä, että verbeillä kuvatulla toiminnalla ei todellisuudessa ole tekijää. Lukija voi saada tietoa tekijästä esimerkiksi kontekstin perusteella tai tekijä voidaan jättää tahallisesti näkymättömiin, jolloin se voi olla jokin useista toimijoista, joiden joukko voi olla kontekstin perusteella rajattu. Lakitekstin ja tekijöiden välinen suhde on niin erilainen verrattuna muuhun kielenkäyttöön, että lakitekstien modaaliverbin *shall* semanttisesta analyysistä ei voi

automaattisesti lukea pois prediktiivisyyttä tai intentionaalisuutta vain koska tekstissä ei käytetä ensimmäistä persoonaa.

Lakitekstien modaalisuutta käsittelevässä kirjallisuudessa modaaliverbin *shall* käyttö lakiteksteissä on usein pyritty eristämään kokonaan modaaliverbin *shall* muista käyttötarkoituksista. Esimerkiksi Leech luokittelee modaaliverbin *shall* deonttisen merkityksen "säännöt ja säädökset" kategorian (1971, 88), siinä missä Coates käsittelee lakitekstien *shall*-esimerkkejä ainoastaan deonttisen merkityksen näkökulmasta (1983, 191-192). Palmer kyllä sivuaa modaaliverbin *shall* monitulkintaisuutta futuurisuuden näkökulmasta (1973, 63), mutta hänen analyysinsä rajoittuu myös ensimmäisen persoonan subjekteihin. Näiden kielitieteilijöiden näkemykset modaaliverbin *shall* monitulkintaisuudesta eivät siis sopisi kovin hyvin yhteen Garnerin näkemysten kanssa, sillä Garner oli tyytymätön nimenomaan modaaliverbin *shall* futuuriseen merkitykseen lakiteksteissä, vaikka lakitekstit ovat suurimmaksi osaksi passiivisia. Poikkeuksellisesti edellä mainittuihin tutkijoihin verrattuna Michael Perkins kuitenkin mainitsee lyhyesti modaaliverbin *shall* käytön virallisissa dokumenteissa kirjoittaessaan modaaliverbin *shall* deonttisesta merkityksestä ensimmäisen persoonan subjektien yhteydessä (1983, 47). Pääasiallisesti Perkins näkee modaaliverbin *shall* formaalisempuna versiona modaaliverbistä *will*, jonka avulla voidaan myös välttää monitulkintaisuutta (1983, 46), mikä vaikuttaa modaaliverbistä *shall* kehkeytyneitä kiistoja vasten vanhentuneelta ajatukselta. Toisaalta *shall* on myöhemminkin katsottu ”käytettävän lakimiesslangin tunnusmerkkinä semanttisen sisällön sijaan” (Scotto Di Carlo 2017, 232). Tutkimuksen kannalta kiinnostavin osa Perkinsin analyysissä on kuitenkin hänen näkemyksensä modaaliverbin *will* ja modaaliverbin *shall* sukulaisuussuhteesta, joka johtaa hänet päättelemään, että eräs modaaliverbin *shall* deonttinen merkitys saattaa muissakin kuin ensimmäisen persoonan subjekteissa olla "erityinen versio modaaliverbistä *will*, jolla pyritään ilmaisemaan, että lause on sen tuottajan eikä vastaanottajan näkökulmasta...tilanteissa, joissa *will* olisi voinut olla monitulkintainen" (1983, 47). Tämä analyysi vastaa Garnerin huoliin jo paremmin, tosin sillä erotuksella, että *shall* näyttäytyy monitulkintaisuuden näkökulmasta enemmänkin ongelmana kuin ratkaisuna.

Rajanveto sekä eri modaalisuuksien että modaalisuuden ja aikamuodon välillä voi olla ongelmallista, mikä ilmenee Garnerin näkemyksessä modaaliverbistä *shall* futuurisena. *Shall* on modaaliverbinä myös tämän väittelyn keskiössä, sillä siinä missä jotkut kielitieteilijät ovat

väittäneet, ettei englannin kielellä ole futuuria, toiset ovat katsoneet verbien *will* ja *shall* ilmaisevan futuuria englannin kielessä (Wekkers 1976, 10). Toisaalta taas eri modaalisuuden kategoriat voivat yhdistyä myös samassa ilmauksessa (Kangasniemi 1992, 396-397), mikä monimutkaistaa monitulkintaisuuden käsittelyä entisestään. Yhdestä näkökulmasta ajatus helpottaa monitulkintaisuuden käsittelemistä, sillä rajatapauksissa olisi mahdollista yksinkertaisesti sanoa, että modaaliverbiä käytetään esimerkiksi sekä deonttisessa että prediktiivisessä merkityksessä samanaikaisesti. Toisaalta tämä lähestymistapa saattaa kätkeä alleen monitulkintaisuuden ongelmia, jos epäselviä tapauksia ei edes yritetä pohdita esimerkiksi niiden käyttökontekstin kautta siten, että pyrittäisiin päättämään yksiselitteiseen ratkaisuun.

2.4 Modaalisuus suomen kielessä

Tässä luvussa käsitellään suomen kielen modaalisuutta ja etenkin deonttista modaalisuutta ilmaisevia morfeemeja. Suomen kielessä modaalisuutta voi ilmaista erillisillä modaaliverbeillä, kuten *tulla* ja *pitää* mutta myös esimerkiksi suffiksaatiolla, kuten VA-partisiipin tapauksessa.

2.4.1 VA-partisiippi

I partisiipin VA-passiivi on Suomen kielessä imperatiivin jälkeen vahvin velvoittavuuden ilmaisemisen tapa (Kangasniemi 1992, 111). Verrattuna modaaliverbiin *shall* se on myös vähemmän monitulkintainen, mutta siltikin sitä voidaan tulkita myös muilla tavoin, kuin yksinkertaisesti käskynä. Se ei ole kuitenkaan tässä suhteessa uniikki deonttinen ilmaus, vaan deonttiset ilmaukset eivät ylipäätään rajoitu pelkkiin käskyihin. Deonttisilla ilmauksilla voidaan käskyn lisäksi ilmaista esimerkiksi ”vaatimuksia tai edellytyksiä, jotka jonkun tai jonkin tulee täyttää täyttäkseen tietyn tarkoituksen” (Kangasniemi 1992, 109). Kangasniemi käyttää esimerkissään lausetta ”Materiaalin tulee olla sellaista, että...”, mutta yhtä hyvin verbin *tulee* voisi korvata ja lauseen muokata muotoon ”Materiaalin on oltava sellaista, että...”. Esimerkin suhde monitulkintaisuuteen perustuu siihen, että kyseessä ei ole suora velvoite, kuten on deonttiselle modaalisuudelle tyypillistä, vaan materiaalin edellytykset ovat vain ehtoja jonkin muun toteutumiseksi. Tällä huomiolla on yhtymäkohtia aiemmin tutkimuksessa esiteltyihin Garnerin näkemyksiin modaaliverbin *shall* monitulkintaisuudesta, joissa vaarana nähdään juuri suoran käskyvyyden ja välineellisen välttämättömyyden välisen rajan sekoittuminen. Valtioneuvoston lakisäädösten kääntämisoppaassa kuitenkin ohjeistetaan kääntämään *shall*-modaaliverbillä

”siltoin, kun on kyse velvoitteen asettavasta säännöksestä (ts. kun suomen kielen indikatiivi on korvattavissa I partisiipin passiivilla, on tehtävä)”. Muut kohdat tulee oppaan mukaan kääntää indikatiivilla (2019, 13). VA-partisiippi ei kuitenkaan kärsi samanlaisesta monitulkintaisuudesta futuurisuuden tai muiden modaalisuuden muotojen kanssa kuin *shall*, joten sikäli se säästyisi pitkälti kritiikeiltä, joita Garner kohdistaa *shall*-modaaliverbiin.

2.4.2 Suomen kielen deonttiset modaaliverbit

Deonttista modaalisuutta voidaan kuitenkin Suomen kielessä ilmaista muillakin ilmaisuilla, vaikka VA-partisiippi onkin yksi vahvimista käskevyyden muodoista. Muun muassa verbit *pitää*, *täytyy*, *tarvita*, *tulla*, *kuulua* ja *joutua* voidaan nähdä verbeinä, joilla on mahdollista ilmaista deonttista modaalisuutta (Juva 2019, 196-198; ISK 2004, 1500). Siitä huolimatta niiden välillä on hienovaraisia vivahde-eroja, jotka voivat olla merkittäviä monitulkintaisuuden kannalta. Verbit on sisällytetty tutkimukseen, koska ne ovat ilmauksia, jotka on mahdollisesti käännetty *shall*-modaaliverbiä käyttäen. Jotta pystyttäisiin selvittämään, miten modaaliverbin *shall* käyttö toisistaan eroavien ilmausten käännösvastineena vaikuttaa modaaliverbin *shall* monitulkintaisuuteen, on ensin tarkasteltava näiden ilmausten keskinäisiä semanttisia suhteita. Näitä vivahde-eroja tarkastellaan seuraavassa taulukossa, jossa lähdemateriaalina on käytetty Kersti Juvan teosta *Löytöretki Suomeen* (2019) ja Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kustantamaa referenssikielioppia *Iso Suomen Kielioppi* (2014).

Deonttiset verbit	Juva	ISK
<i>pitää</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Ilmaisee pakkoa • Objektivisempi kuin tulla 	<ul style="list-style-type: none"> • Vähemmän erikoistunut ja selvärajainen
<i>tulla</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Vähemmän objektiivinen kuin pitää • sisältää velvollisuuden sävyn 	<ul style="list-style-type: none"> • Yleinen säädösteksteissä • Erikoistunut ja selvärajainen • Vain deonttinen ja dynaaminen tulkinta.
<i>täytyä</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Korostaa puhdasta välttämättömyyttä. 	<ul style="list-style-type: none"> • Vähemmän erikoistunut ja selvärajainen.
<i>tarvita</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Tarpeellisuuden sivumerkitys 	-
<i>kuulua</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Velvollisuus, yleinen tapa 	<ul style="list-style-type: none"> • Erikoistunut ja selvärajainen • Vain deonttinen ja dynaaminen tulkinta

Taulukko 1.

Taulukossa listatut merkityserot eivät peilaa modaaliverbin *shall* ja muiden englannin kielen modaaliverbien välisiä merkityssuhteita, vaan ne muodostavat Suomen kieleen omat monitulkintaisuutensa. Toisin kuin vaikkapa modaaliverbin *shall* ja *mustin* tapauksessa, näiden verbien erot tai monitulkintaisuudet eivät sisällä ajallista ulottuvuutta. Siinä missä *shalliä* kritisoitiin sen futuurisuudesta, Suomen kielen deonttisissa modaaliverbeissä ei ole samankaltaista ajan ulottuvuutta. Olisi tietysti helppo sekoittaa *tulla*-verbin mahdollinen käyttö sekä deonttisena että Suomen futuurin tunnuksena modaaliverbin *shall* yhteydessä käsiteltyyn problematiikkaan. Tarkempi katsanto kuitenkin osoittaa, että *tulla* deonttisessa merkityksessä esiintyy nesessiivirakenteessa (ISK 2004, 1500), eli sen subjekti on genetiivissä ja finiittiverbi yksikön 3. persoonassa (Tieteen termipankki). Futuurisella *tulla*-verbillä puolestaan on oma muotonsa, *tulla tekemään*. Genetiivisubjekti on passiivivoittoisissa säädösteksteissä irrelevantti yksityiskohta, mutta finiittiverbin vuoksi nämä kaksi *tulla*-sanon käyttötarkoitusta on helpompi erottaa toisistaan.

Lisäksi Kersti Juvan teoksessa mainitaan *joutua* yhtenä deonttisena modaaliverbinä, joka kuvaa vastenmielistä tai ” muuten epätoivottua” velvollisuutta (2019, 199). Verbiä ei sisällytetty taulukkoon, sillä sen subjektiivisen sävyn vuoksi se ei ole todennäköinen vastine modaaliverbille *shall* lähtötekstissä.

Vaikka Suomen modaaliverbien merkitykset eivät uusinnakaan modaaliverbin *shall* problematiikkaa, ne vaikuttavat joka tapauksessa tutkimukseen siltä osin, kuin ne mahdollisesti on käännetty *shall*-modaaliverbillä. Näissä tapauksissa modaaliverbin *shall* käyttö vastineena useammille hieman toisistaan poikkeaville modaaliverbeille saattaa synnyttää merkityksen häviämistä ja muuttumista. Tästä ei kuitenkaan automaattisesti seuraa, että muuttunut merkitys heijastelisi automaattisesti modaaliverbin *shall* monitulkintaisuutta. On mahdollista, että *shall* on otettu käyttöön pelkästään parhaana mahdollisena vaihtoehtona, jos esimerkiksi verbin *kuulua* tarkkaa sävyä ei ole voitu kääntää. Lisäksi on mahdollista, että taulukossa kuvatut sävyerot on tulkittu merkityksettömiksi säädöstekstien funktion kannalta. Jotta voitaisiin olla varmoja, että monitulkintaisuus liittyy nimenomaan modaaliverbiin *shall* täytyy säädöstekstin kyseisen kohdan eroja lähtötekstin ja kohdetekstin välillä verrata teoriaosioissa aiemmin esiteltyihin, pelkästään

Englannin kielen kontekstissa havaittuihin monitulkintaisuuksiin. Muutoin kyse on ainoastaan modaaliverbin *shall* epätäydellisestä yhteensopivuudesta suomen kielen kanssa.

3 LAKITEKSTIT TEKSTILAJINA

Tässä luvussa tarkastellaan lakitekstien erityispiirteitä tekstilajina. Lainsäädäntöteksti on niin erityislaatuinen tekstilaji (Fiorito 2006, 103), että sen tekstilajille tyypilliset piirteet tulee ottaa huomioon lakitekstien kielellisten erityispiirteiden käsittelyssä. Tekstilajin normatiivinen luonne ja sen yhteiskunnallisesti vaikutusvaltainen status vaikuttavat myös tekstiin kielellisellä tasolla, myös modaalisuuden ja *shall*-verbin suhteen. Lausumien modaalisuuteen voi vaikuttaa konteksti ja esimerkiksi tekstin tulkinta ”sääntöinä ja asetuksina” jolloin ”raja deonttisen ja dynaamisen modaalisuuden välillä saattaa hälventyä” (Kangasniemi 1992, 397). Toisin sanoen lakitekstien tarkasteluun ei voi automaattisesti soveltaa aiemman kielitieteellisen tutkimuksen tuloksia, jossa modaaliverbin *shall* ainoa prediktiivinen muoto esiintyisi 1. persoonan subjektien yhteydessä. Lakitekstit eivät ole samaistettavissa muihin teksteihin, sillä ne ”luovat velvollisuuksia, lupia ja kieltoja deonttisista modaalisuuksista” ja ne ”muuttavat maailmaa” (Fiorito 2006, 103). Lakitekstien pragmaattinen orientaatio kuuluu kokonaan luokkaan ”maailma sanaan”, siinä missä maailmaa kuvaileva teksti kuuluu luokkaan ”sana maailmaan”. ”Maailma sanaan (world to word)-luokitus tarkoittaa sitä, että teksti pyrkii muuttamaan maailmaa eikä pelkästään kuvaamaan sitä (Mey 1993, 132). Lakitekstiin onkin sisäänrakennettu sen oma deonttinen funktio, jonka kautta tekstissä käytettyjä sanoja tulkitaan ja jonka avulla voidaan luoda velvoitteita. Oletettavasti juuri tämä on syynä kielitieteilijöiden innokkuudelle luokitella lakitekstien *shall*-esiintymät selkeän deonttisiksi tai obliigaatiota ilmaiseviksi.

Lakiteksteihin liittyvien roolien moninaisuus erottaa lakitekstit myös tavallisista teksteistä. Lakiteksteissä limittyvät tekeminen ja jostain puhuminen sillä ”oikeus on luonteeltaan metafyyssinen ilmiö, joka asuu pelkästään kielessä” ja siten ”oikeussuhteita voidaan muuttaa ainoastaan kielen keinoin” (Mattila 2002, 41). Oikeus ei siis ainoastaan muuta maailmaa, vaan sen kohteena on myös oikeuden sisäiset suhteet, jotka ovat maailmasta irrallisia. Niinpä lakitekstit eivät ainoastaan luo deonttisia velvoitteita lukijoilleen, vaan ne saattavat myös kuvata laillisten instituutioiden toimintaa hienovaraisemmin. Yksi Garnerin esittelemistä monitulkintaisuuden esimerkeistä onkin ”konditionaalinen” tai ”ehdollinen” velvollisuus, jossa *shall*-modaaliverbiä käytetään ilmaisemaan asiaa, jota jonkun tulee tehdä, jos hän haluaa tehdä jonkin toisen asian (2009, 175). Garnerin mukaan tällaiset lausumat voidaan sekoittaa modaaliverbin *shall* käytön myötä siihen, että asia, joka mahdollisesti haluttaisiin tehdä, olisi itseasiassa pakko tehdä.

Lakikielessä kontekstin tunteminen on siis ensiarvoisen tärkeää verbin oikean merkityksen selvittämiseksi.

3.1 Lakisäädösten englanninkieliset käännökset

Suomalaisten säädösten englanninkieliset käännökset muodostavat siitä omalaatuisen lakitekstien tyyppin, että ne eivät ole sitovia tekstejä. Suomen lainsäädäntö on sitova vain ruotsiksi ja suomeksi: vieraskieliset käännökset ”ovat luonteeltaan epävirallisia” ja niitä ”ei aina ole myöskään huolellisesti tarkastettu sisällön tai kielellisten ratkaisujen osalta” (Valtioneuvosto 2017, 1). Jokaiseen käännökseen on myös merkittävä, että teksti on käännetty Suomesta ja että lain sisältö on lainvoimainen vain ruotsiksi ja suomeksi (Valtioneuvosto 2019, 19). Tämän ominaisuutensa vuoksi niiden suhde lakitekstien performatiivisuuteen on tavallista monimutkaisempi. Englanninkieliset säädöskäännökset eivät itsessään luo normeja tai sido ketään, joten niillä ei ole samaa velvoittavaa voimaa kuin lähtöteksteillä.

Olisi kuitenkin liioittelua pitää käännöksiä täysin irrallisina lakitekstejä määrittävästä performatiivisuudesta ja niiden velvoittavuudesta. Suomen lainsäädännön englanninkielisiä käännöksiä käytetään laajalti kansainvälisesti ja niitä käyttävätkin esimerkiksi ”ulkomaiset ja suomalaiset viranomaiset, Euroopan unioni, kansainväliset järjestöt, yritykset, yhteisöt ja yksityishenkilöt.” (Valtioneuvoston viestintäosasto 2017). Säädöskäännökset siis välittävät tietoa alkuperäisestä velvoittavasta, sitovasta laista muille toimijoille, jotka voivat tehdä omia päätöksiään sen perusteella, mitä käännetty dokumentti onnistuu kommunikoidaan Suomen laista. Varsinkin Euroopan Unioni on tärkeä syy tuottaa säädöskäännöksiä ja Arja Nurmen ja Marja Kivilehdon korpustutkimukseensa Finlexistä ja Edilexistä kokoamassa lakitekstien englanninkielisten käännösten aineistossa ”vain 4 % säädöskäännöksistä oli ajalta ennen Suomen EU-jäsenyyttä” (2019, 150). Tästä voi päätellä, että EU-yhteistyö on lisännyt tarvetta säädöstekstien englanninkielisille käännöksille, mikä puolestaan tukee ajatusta säädöskäännöksistä teksteinä, joihin sisältyy valtaa, vaikka niistä perinteinen lainvoimainen suora velvoittavuus puuttuukin.

3.2 Säädoskäännösten suositukset

Säädoskäännöksen poikkeavuus lakiteksteistä tekstilajina yleensä herättää kysymyksen siitä, kuinka lakiteksteihin keskittyy teoria-aineistoa voi suoraan soveltaa aineistoon. Jos käännösten funktio on jo lähtökohtaisesti eri kuin lähtötekstillä, toisella velvoittaa ja toisella kommunikoida, voi suoran vastaavuuden vetäminen alkuperäisen säädöksen ja käännöksen välillä olla ongelmallista. Tätä ongelmaa helpottaa kuitenkin Valtioneuvoston laatimien säädoskäännösten ohjeiden tarkasteleminen, josta saa näkökulmaa siihen, minkälaiset normit ohjaavat lakitekstien kääntäjää ja mitä hän mahdollisesti ajattelee kääntäessään tekstiä. Erityisesti velvoittavuuden kääntämiseen annetaan tarkka ohjeistus (Valtioneuvoston kanslia 2019, 13):

Shall-apuverbiä suositellaan käytettäväksi vain silloin, kun on kyse velvoitteen asettavasta säännöksestä (ts. kun suomen kielen indikatiivi on korvattavissa I partisiipin passiivilla, on tehtävä). Muulloin käytä indikatiivin preesensia. *Must*-apuverbin tai *is to be* -rakenteen käyttöä ei pääsääntöisesti suositella.

Suosituksissa siis ainakin toteutuu Garnerin eräs ratkaisu hänen kohtaamiinsa monitulkintaisuuksiin modaaliverbin *shall* parissa, nimittäin modaaliverbin *shall* merkityksen kaventaminen vain yhteen sen mahdollisista merkityksistä. (2009, 175). Ohjeistus vaikuttaa muutoinkin ottavan huomioon modaaliverbin *shall* monitulkintaisuuden ja kiistanalaisuuden, sillä vaikka se suosittelee sen käyttöä, se ohjeistetaan kuitenkin kielteiseen sävyyn *vain silloin*-ilmaisun kautta. Ohjeistuksessa ei kuitenkaan oteta kovinta mahdollista Plain English -kantaa, jossa *shall* korvattaisiin *mustilla*, vaan *mustia* jopa aktiivisesti suositellaan välttämään.

Vaikka ohjeistus ottaa huomioon modaaliverbiin *shall* liittyvän problematiikan, ei se oikein käytettynäkään välttämättä poista modaaliverbin *shall* monitulkintaisuuteen liittyviä ongelmia. Tulkinnanvaraista ohjeistuksen lainauksessa on muun muassa se, milloin ”suomen kielen indikatiivi on korvattavissa I partisiipin passiivilla *on tehtävä*”. Toiseksi, I partisiipin passiivi on Suomen kielessä ”ylivoimaisesti yleisin tapa viestiä velvollisuutta” (Kangasniemi 1992, 103) ja lakiteksteissä sen on havaittu esiintyvän kaikista useimmin modaaliverbillä *shall* käännettyjen esiintymien joukossa (Nurmi & Kivilehto 2019, 151). Yleisyyden lisäksi VA-partisiippi on imperatiivin jälkeen toiseksi vahvin velvoittava ilmaisu Suomen kielessä (Kangasniemi 1992, 111). Jos lähtötekstissä käytetään siis sekä preesensin indikatiivia että passiivin I partisiippia, niin kuin yllä olevasta voisi olettaa, voi saman käännösvastineen käyttäminen kummallekin ilmaukselle hävittää lähtötekstin velvoittavuuden vivahteita. Vaikka lakitekstit tekstilajinsa puolesta asettavat

myös jotkin indikatiiviset ilmaukset deonttiseen kontekstiin, ei ohjeistuksen perusteella ole kuitenkaan selvää, missä määrin vahvuuserot tulisi ottaa huomioon tässä tavallisesta suomen kielestä poikkeavassa ympäristössä. Monitulkintaisuus voi siis esiintyä ongelmallisena myös suomenkielisessä aineistossa, sillä lakitekstin deonttinen konteksti vaikuttaa indikatiivin lisäksi jo ennestään hyvin vahvasti velvoittavaan VA-partisiippiin.

4 AINEISTO JA METODIT

4.1 Aineisto

Tutkimuksessa tarkastellaan kahta englanninkielistä käännöstä suomalaisesta lainsäädännöstä: lain *Esitutkintalaki* (736/2015, alkuperäinen laki 689/1997) käännöstä *Criminal Investigation Act* (10.01.2016) ja lain *Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa* (12.6.2015/733, alkuperäinen laki 11.7.1997/689) käännöstä *Criminal Procedure Act* (06.01.2016). Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa sisältää 11,836 sanaa ja 1,119 virkettä, kun taas sen englanninkielinen käännös sisältää 21,167 sanaa ja 1,106 virkettä. Esitutkintalaki puolestaan sisältää 7,585 sanaa ja 644 virkettä, sen käännöksen sisältäessä 14,215 sanaa ja 628 virkettä.

Lait on valittu tutkimukseen sekä niiden pituudet että aiheet huomioon ottaen. Vaikka Esitutkintalaki on hieman Lakia oikeudenkäynnistä rikosasioissa lyhyempi, ovat kummatkin lait kuitenkin tarpeeksi pitkiä tutkimuksen kannalta riittävän kattavan aineiston löytämiseksi. Aiheen puolesta taas kummatkin lait liittyvät nimenomaan rikosoikeuteen ja tämä oli myös yksi syy, miksi ne valittiin tutkimukseen. Olisi toki ollut mahdollista toteuttaa tutkimus, jossa aineistona olisi ollut kaksi saman pituusluokan lakia, mutta eri lain aloilta. Käsittelyyn olisi voinut esimerkiksi ottaa rikosoikeusprosessiin liittyvän lain ja vaikkapa elintarviketurvallisuutta käsittelevän säädöstekstin, tai vaikka kaksi elintarviketurvallisuutta käsittelevää säädöstekstiä. Tutkimuksessa keskitytään kuitenkin rikosoikeusprosessiin liittyviin lakeihin siksi, että tutkimuksen raameihin mahtuvat kaksi lakia muodostavat edustavat tällöin paremmin yhtä tiettyä lain kokonaisuutta. Jos aineiston levittäisi monen aihealueen välille, voitaisiin kyllä teoriassa saavuttaa laajempi otos lakitekstien kentästä kokonaisuutena. Erityyppiset lait eivät kuitenkaan ole pelkästään lakitekstien edustajia yleisesti, vaan oikeuskieli voidaan jaotella osiin myös oikeusalan perusteella (Mattila 2002, 7). Myös modaalisuuden osalta eri oikeusalojen teksteissä saattaisi olla eroja. Käsittelemällä tiettyä oikeudenalaa saadaan edustavampaa, joskin rajoittuneempaa, tietoa.

4.2 Tutkimuskysymys ja hypoteesi

4.2.1 Tutkimuskysymys ja metodi

Tämä tutkimus pyrkii vastaamaan muun muassa seuraavaan kysymykseen: Mitkä rikosoikeusprosessiin liittyvien lakisäädösten ilmaukset on käännetty säädösten englanninkielisissä versioissa modaaliverbillä *shall*? Niistä ilmauksista, jotka on käännetty modaaliverbiä *shall* käyttäen, selvitetään niistä tehtyjen *shall*-käännösten järjestys määrän mukaan. Näin tutkimus pyrkii myös vastaamaan kysymykseen: Mitä ilmaisuja rikosoikeusprosessiin liittyvissä teksteissä on käännetty kaikista eniten modaaliverbillä *shall*? Näiden tutkimuskysymysten vastaukset selvitetään puhtaasti laskennallisin menetelmin korpusohjelmaa käyttämällä, josta vielä myöhemmin lisää *Metodit*-luvussa.

Ilmaukseksi käsitetään tässä joissain tapauksissa tietyt verbit, tai mahdollisesti muutkin modaalisuutta ilmaisevat sanaluokat. Sen lisäksi kuitenkin ilmauksin lasketaan tapaukset, joissa modaaliverbin *shall* lähtötekstin vastine on tietynlainen rakenne pelkän sanan sijaan. Tästä syystä ilmausten yleisyyden järjestelyssä esimerkiksi verbi *tehdä* preesensin indikatiivissa luokiteltaisiin eri ilmaukseksi kuin sen passiivin I partisiipin muoto, *on tehtävä*.

Tulosten tarkastelu kontekstualisoidaan pohtimalla tulosten merkittävyyttä modaaliverbin *shall* monitulkintaisuuden kannalta. Vaikka yllä mainitut tutkimuskysymykset ovat siis relevantteja tutkimusaineiston kannalta, niiden analyysi vaatii myös tuekseen toisia tutkimuskysymyksiä. Tutkimuskysymyksenä tulosten analysoinnin ja päätelmien yhteydessä käytetään seuraavia kysymyksiä: *Mitä ilmaiset, joiden kääntämiseen on käytetty shall-modaaliverbiä, kertovat siitä, miten modaaliverbiä shall on tulkittu?* ja toisaalta *Minkälaisia monitulkintaisuuksia käännösratkaisut muodostavat?* Analyysiosiossa esiteltyjen esimerkkien monitulkintaisuuden analysointi muodosta tutkimuksen laadullisen osion laskennallisen osion tueksi.

4.2.2 Hypoteesi

Tutkimuksessani ei käytetä tarkkaa hypoteesia ensimmäiselle tutkimuskysymykselle, mutta laskennallisen osion toiseen tutkimuskysymykseen vastaava hypoteesi on, että VA-partisiippi on yleisin *shall*-modaaliverbillä käännetty lähtötekstien ilmaus. Hypoteesi perustuu pääasiassa Valtioneuvoston kanslian säädöskäännösten ohjeisiin, joissa I. partisiipin passiivi *on tehtävä*

mainitaan erityisesti velvoittavuuden kääntämistä käsittelevässä osiossa (13, 2019). Indikatiivin preesens saattaa olla toiseksi yleisin ilmaus, sillä VA-partisiippi mainitaan tekstissä vain indikatiivin kautta: ”kun suomen kielen indikatiivi on korvattavissa I partisiipin passiivilla”. Lisäksi hypoteesi perustuu Nurmen ja Kivilehdon tutkimustulokseen, jonka mukaan VA-partisiippi oli yleisin modaaliverbiä *shall* käyttäen käännetty ilmaus (2019, 152). Kolmanneksi yleisimmäksi hypoteesissa asetetaan *tulla*-verbin nesessiivirakenne, sillä sen on mainittu olevan lakiteksteissä yleisesti velvoittavuutta kuvaamaan käytetty verbi (ISK 1500, 2014). Muiden mahdollisten vastineiden sijoituksista ei tässä hypotetisoida tarkemmin, sillä teoria-aineistoista ei löydy muita selkeästi lakitekstien edustajina esiin nousevia ilmauksia.

4.3 Tutkimuksen toteutus ja metodi

Tutkimus toteutettiin osaksi laskennallisena korpustutkimuksena ja esimerkkien analyysi ja niistä vedettävät johtopäätökset toteutettiin laadullisena analyysinä.

4.3.1 Korpus ja SketchEngine

Aineisto käsiteltiin SketchEngine-korpuspalvelua käyttäen. SketchEngine on verkossa toimiva korpuspalvelu, eli palvelu, jonne voi ladata tekstejä, joita voi sitten analysoida sivustolla olevien toimintojen avulla.

SketchEnginessä on laaja kirjo erilaisia toimintoja, aina automaattisesta termintunnistuksesta sanojen yleisyystaulukoihin. Vaikka tässä tutkimuksessa tarkasteltiin termien yleisyyksiä, ei tutkimusta toteutettu yleisyystaulukoita käyttämällä. Sen sijaan ainoa SketchEnginen ominaisuus, jota tutkimuksessa käytetään, on sen rinnakkaiskorpusnäkömää ja siihen liittyvät hakuoperaattorit. Rinnakkaiskorpus on sellainen korpus, joka sisältää sekä lähtötekstin että sen käännöksen (Tieteen termipankki). Näkymässä käyttäjä voi tarkastella kumpaakin tekstiä samanaikaisesti. SketchEnginen avulla voi myös hakea rinnakkaiskorpuksista tiettyjä sanoja tai vaikkapa sananosia, jolloin näkymässä lihavoidaan haetut sanat lähtökielellä ja niiden vastineet sisältävä virke näytetään oikealla kohdekielisessä osiossa.

Korpus ei kuitenkaan suorita itsessään mitään käännöstä tai prosessointia, vaan se näyttää yksinkertaisesti haetun sanan sisältävää segmenttiä vastaavan segmentin kohdetekstistä. Niinpä käännöksissä vastine ei ole lihavoitu tai muutoinkaan merkitty, vaan tutkimuksessa täytyy

tarkastella segmentit manuaalisesti. Niinpä tutkimuksessa ei käytetä monia muita perinteisiä korpustyökaluja, kuten kollokaatioita, vaan tutkimus toteutetaan kokonaan käyttäen rinnakkaiskorpusnäkömää manuaalisen analyysin pohjana.

<p>#23</p> <p><s> A criminal case shall not be taken up by the court for consideration unless a charge for the offence has been brought by a person who by law has the right to do so. </s></p>	<p><s> Rikosasiaa ei oteta tuomioistuimessa tutkittavaksi, ellei syytettä rikoksesta ole nostanut se, jolla on siihen lain mukaan oikeus. </s></p>
<p>#129</p> <p><s> (2) Provisions on the prerequisites for the bringing of charges are contained in section 6, subsection 1. </s></p> <p><s> Provisions elsewhere in law on a request from the injured party for the bringing of charges and on other special prerequisites for the bringing of charges shall also apply. </s><s> (670/2014) </s></p>	<p><s> Syytteen nostamisen edellytyksistä säädetään 6 §:n 1 momentissa. </s><s> Lisäksi noudatetaan, mitä asianomistajan syyttämispyyntöstä ja muista erityisistä syytteen nostamisen edellytyksistä muualla laissa säädetään. </s><s> (22.8.2014/670) </s></p>
<p>#465</p> <p><s> (3) If a minor has reached 15 years of age, he or she shall have a right parallel to that of the guardian or other legal representative to request that a charge be brought for an offence directed at his or her person. </s></p>	<p><s> Jos alaikäinen on täyttänyt 15 vuotta, hänellä on huoltajan tai muun laillisen edustajan ohella oikeus itsenäisesti tehdä syyttämispyyntö hänen henkilöönään kohdistuneen rikoksen johdosta. </s></p>
<p>#611</p> <p><s> The injured party shall make the request for the bringing of a charge to the prosecutor or police within whose district the charge for the offence may be brought. </s><s> If the request is made to another prosecutor or police, said authority shall forward it without delay to the competent authority. </s></p>	<p><s> Asianomistajan on tehtävä syyttämispyyntö sen paikkakunnan syyttäjälle tai poliisille, jonka toimialueella syyte rikoksesta saadaan nostaa. </s><s> Jos pyyntö tehdään muulle syyttäjälle tai poliisille, tulee tämän viipymättä toimittaa se toimivaltaiselle viranomaiselle. </s></p>

Kuva 1. SketchEnginen rinnakkaiskonkordanssi (parallel concordance)-näkömää, jonka avulla tutkimus toteutetaan. Kuvaukaappauksessa näkyvät keltaisella väritetyt sanat eivät liity modaaliverbin *shall* vastineisiin, vaan ovat joitain muita rinnakkaiskorpuksen ominaisuuksia.

Rinnakkaiskorpuksien segmentit on niin ikään jaoteltu sen mukaan, mitä korpukseen ladattu tiedosto ilmoittaa, eikä esimerkiksi virkkeittäin. SketchEnginessä yksinkertaisin keino ladata rinnakkaiskorpus palveluun on laatia Excel-tiedosto, jossa lähtöteksti on asetettu sarakkeeseen 1 ja kohdeteksti sarakkeeseen 2. Tämän tutkimuksen yhteydessä SketchEnginen ladatut Excel-tiedostot jaoteltiin riveihin sen mukaisesti, miten säädöstekstit oli organisoitu. Otsikot olivat siis samalla rivillä ja lähtö- ja kohdetekstin toisiaan vastaavat momentit olivat samalla rivillä, eikä jaottelua riveihin tehty virkepohjaisesti.

Näkymässä voi huomata joidenkin segmenttien kertaantuvan kahdesti. Kyse ei ole duplikaateista, vaan SketchEnginen tavasta esittää *shall*-tapaukset. Kun jossain segmentissä, tässä siis jossain momentissa, esiintyy *shall* tai mikä tahansa hakutulos useampaan kertaan, segmentti toistuu näkymässä kokonaisuudessaan yhtä monta kertaa kuin se sisältää etsittyjä kohteita. Tällöin jokaisessa segmentissä on kuitenkin lihavoitu hakutulos eri kohdasta, mikä tekee analyysin helpommaksi.

4.3.2 Aineiston analyysi

Kun lähtötekstin vastineiden yleisyys on laskettu, analysoidaan aineistoesimerkkejä tarkemmin laadullisesti. Laadullisessa analyysissä pyritään käsittelemään yleisimmästä vaihtehdosta poikkeavia vastineita modaaliverbille *shall*. Poikkeavien vastineiden avulla pyritään analysoimaan modaaliverbin *shall* monitulkintaisuutta verrattuna sen normaaliin tulkintaan.

Aineistoesimerkit on jaoteltu lähtökielen ilmauksen mukaan, jonka jälkeen analyysin ja tutkimuksen laskennallisen osion tulokset syntetisoidaan tutkimuksen johtopäätökseksi. Lähtötekstin *shall*-modaaliverbillä käännettyjä ilmauksia peilataan teoriaosioissa esiteltyjä modaaliverbin *shall* monitulkintaisuutta koskevia ongelmia ja huolia vasten ja yritetään näin selvittää, tukevatko Suomen säädöstehtien englanninkielisten käännösten sisältämät ratkaisut näiden huolien validiteettia.

Koska hypoteesi on, että VA-partisiippi on yleisin modaaliverbiä *shall* käyttäen käännetty suomenkielinen vastine, analysoidaan mahdollisia poikkeuksia VA-partisiippiin rinnastaen. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että poikkeavia esimerkkejä tarkastellaan siitä näkökulmasta, että muuttuuko virkkeiden merkitys, jos poikkeavan modaaliverbillä *shall* käännetyn kohdan korvaa VA-partisiippisella muodolla. Tämä analyysi rajoittuu toki tapauksiin, joissa *shall* toimii käännöksenä verbille. Tämän analyysin lisäksi modaaliverbillä *shall* käännetty kohta pyritään suhteuttamaan siihen virkkeeseen, johon se sisältyy. Analyysissa tarkastellaan virkkeen muita osia ja niiden mahdollista vaikutusta deonttisuuden ilmaisemiseen virkkeessä. Tarvittaessa tutkimuksessa viitataan myös virkkeen sisältävään laajempaan kokonaisuuteen, jos se on relevanttia velvoittavuuden selittämisen kannalta.

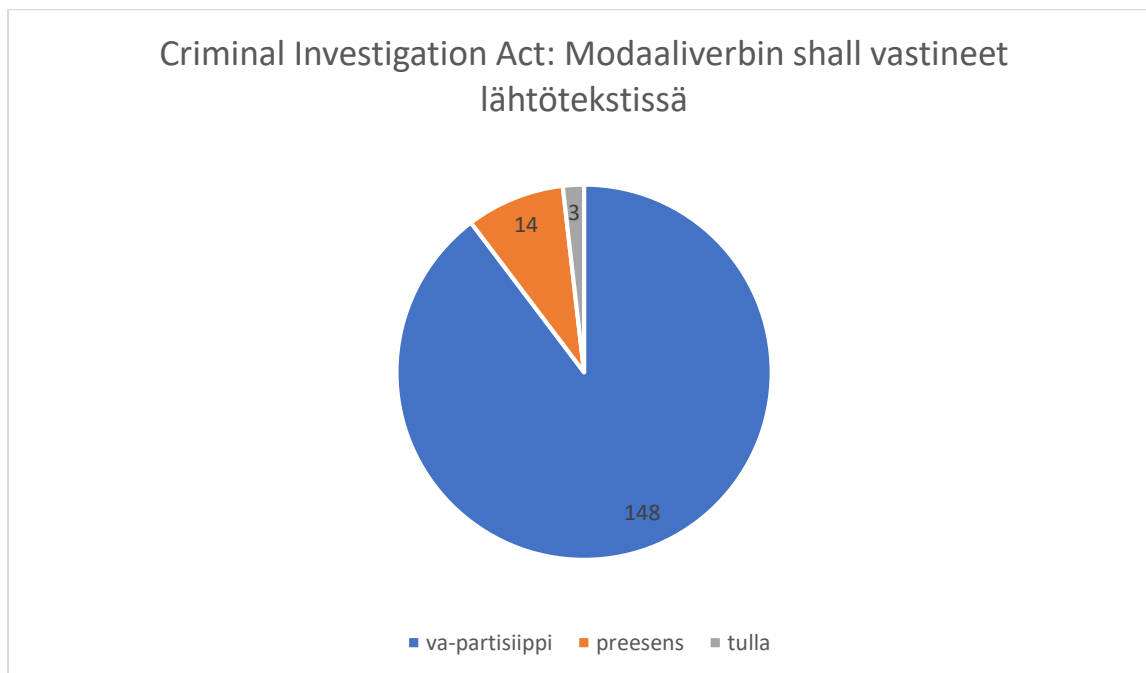
Virkkeiden analyysi käy keskustelua teoriaosiossa esitellyistä lähteistä erityisesti Mattilan kanssa, mutta myös muita teorialähteitä voidaan käyttää tekstien velvoittavuuden analyysissä. Näillä keinoin tutkimus pyrkii tutkimaan sekä modaaliverbin *shall* prediktiivisen ja deonttisen merkityksen välistä suhdetta että muita mahdollisia ongelmia. Pääpaino ei ole havaittujen ilmiöiden laskennallisessa esiintyvyydessä, vaan siinä, mitä niiden esiintyvyys ylipäättään kertoo lakitekstien velvoittavuudesta ja modaaliverbistä *shall*.

5 MODAALIVERBILLÄ SHALL KÄÄNNETTYJEN SUOMEN LAKITEKSTIN ILMAUSTEN LASKENNALLINEN JA LAADULLINEN ANALYYSI

Tässä luvussa esitellään tutkimuksen laskennalliset tulokset ja analysoidaan niistä poimittujen esimerkkien avulla modaaliverbin *shall* monitulkintaisuutta. Osiossa listataan ensiksi varsinaiset tulokset ja tehdään niistä yleisiä päätelmiä, jonka jälkeen kappale siirtyy käsittelemään aineistoesimerkkejä yksityiskohtaisemmin. Aineistoesimerkkien käsittelyssä siirrytään poikkeuksellisista vastineista kaikista yleisimpään lähtötekstin vastineeseen, johon poikkeuksia verrataan, mutta kaikkia vastinetyyppejä pyritään käsittelemään. Lopuksi näistä kahdesta osiosta saadusta informaatiosta muodostetaan synteesi viimeisessä kappaleessa

5.1 Criminal Investigation Act, Esitutkintalaki: Tulokset

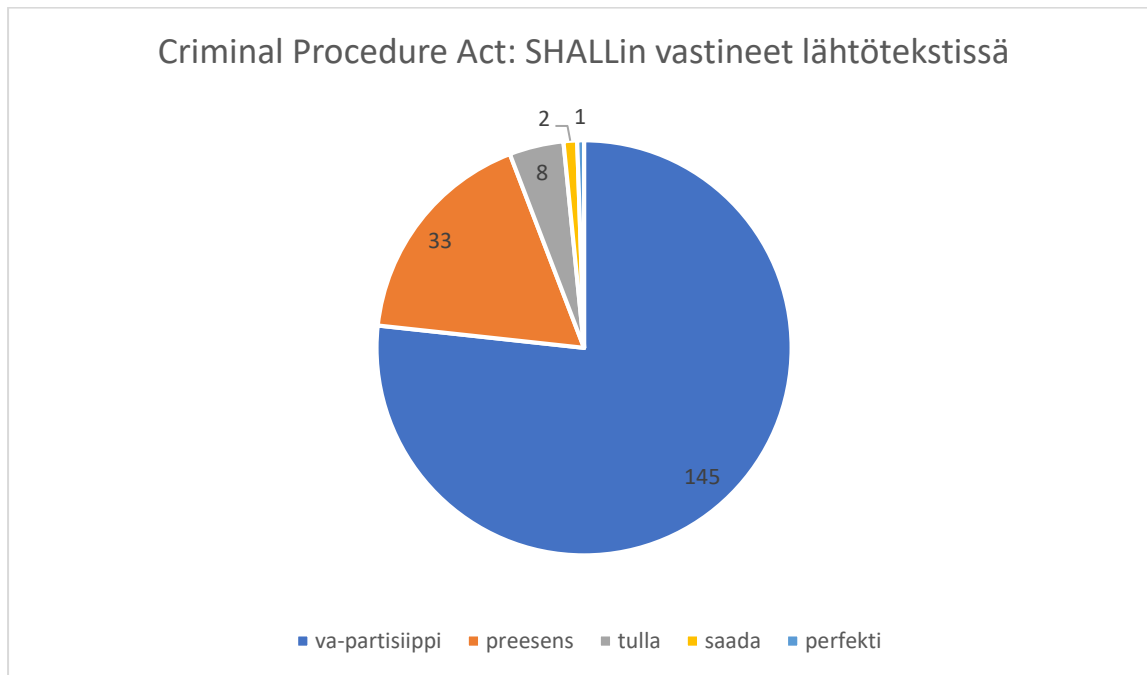
Esitutkintalain englanninkielisestä käännöksestä löytyi yhteensä 165 osumaa modaaliverbille *shall*. Alla on esitetty näiden osumien suomenkielisten vastineiden määrät.

Kaavio 1

5.2 Criminal Procedure Act, Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa: Tulokset

Lain oikeudenkäynnistä rikosasioissa englanninkielisestä käännöksestä löytyi yhteensä 189 osumaa modaaliverbille *shall*. Alla on esitetty näiden osumien suomenkielisten vastineiden määrät.

Kaavio 2.

5.3 Tulosten kokonaisanalyysiä

Tutkimuksen laskennallisen osuuden selkein tulos oli siis VA-partisiipin ylivoimainen osumien määrä modaaliverbin *shall* lähtötekstin vastineiden joukosta. Tulos noudattelee hypoteesia, jonka mukaan VA-partisiippi olisi tutkimuksen yleisin lähtötekstin ilmaus. Kaikilta muiltakaan osin laskennallisen osion tulokset eivät poikkea hypoteesista kovin paljoa, sillä hypoteesissa todettiin, että *tulla*-modaaliverbi tulisi esiintymään kaikista yleisimpien *shall*-modaaliverbillä käännettyjen ilmausten joukossa. Toisaalta esimerkiksi lain *Criminal Investigation Act* kohdalla *tulla* on kaikista harvinaisin ilmaisu, mutta verrattuna lain *Criminal Procedure Act* muihin ilmaisuihin *tulla*

on kuitenkin käytetty useaan otteeseen ja useassa laissa, kun esimerkiksi *saada* on rajoittunut yhteen käyttökertaan.

Modaaliverbin *shall* monitulkintaisuuden osalta tulokset eivät sellaisenaan anna täydellistä kuvaa aiheesta, mutta joitakin johtopäätöksiä niistä on mahdollista vetää. VA-partisiipin yleisyys merkitsee ainakin sitä, että modaaliverbin *shall* suosituin tulkinta on selkeästi deonttinen, VA-partisiipin ollessa toiseksi voimakkain obliigaation ilmaus Suomen kielessä (Kangasniemi 1992, 111). Kovin relevantteina tuloksissa eivät näyttäytyneet myöskään ISK:ssa ja Kersti Juvan *Löytöretkiä Suomeen*-teoksessa esitellyt muut modaaliverbit, kuten *pitää* tai *kuulua*, joiden väliset sävyerot olisivat tuoneet omat monimutkaisuutensa tulosten monitulkintaisuuden analysointiin. Ainoastaan *tulla*, jota muutenkin kuvattiin säädösteksteille ominaiseksi ilmaisuksi, löytyi korpukselta. Esimerkiksi *kuulua*-verbillä on sivumerkitys, joka ilmaisee tottumusta tai tapaa. Jos se olisi esiintynyt korpuksessa, olisi se tuonut tuloksen analyysiin kokonaan uuden näkökulman siitä, tulkittiinko *shall* todellakin tuossa merkityksessä vai onko kyse vai vivahde-erojen luonnollisesta häipymisestä käännettäessä ja modaaliverbin *shall* käyttämisestä parhaana mahdollisena, joskaan ei täydellisenä, vastineena. Toisaalta verbi *saada* esiintyi Laissa oikeudenkäynnistä rikosasioissa kolme kertaa modaaliverbin *shall* lähtötekstin vastineena, joten Suomen muut modaaliverbit eivät olleet kokonaan poissa korpukselta. Joka tapauksessa kokonaisuudessa niiden esiintyminen jäi vielä odotettuakin marginaalisemmaksi.

Siinä missä VA-partisiipin yleisyys tukee ajatusta *shall*-modaaliverbistä yksiselitteisesti deonttisena ilmauksena, preesensin osuus korpusaineistossa viittaa sen sijaan Garnerin esille nostamiin kysymyksiin modaaliverbin *shall* monitulkintaisuudesta, etenkin sen futuristen ja deonttisten merkitysten välillä. Koska preesens ei Suomen kielessä viittaa yksiselitteisesti menneeseen, vaan käsittää tilanteen mukaan myös tulevia aikoja (Korhonen 2011), voi preesensin samanaikaisen käytön selkeästi deonttisen VA-partisiipin kanssa tulkita ongelmalliseksi samasta näkökulmasta, jonka Garner toi esille. Vaikka Suomen kielen preesensin sisäistä nykyhetken ja tulevan välistä rajanvetoa ei otettaisikaan huomioon, olisi preesensin esiintyminen yhdessä VA-partisiipin kanssa joka tapauksessa mahdollisesti monitulkintaisuudesta viestivää. Preesens ei varsinaisesti ilmaise käskyä tai deonttisuutta, mutta säädösteksteissä on mahdollista, että se tulkitaan deonttisena.

5.4 Modaaliverbiä *shall* käyttäen käännetyt ilmaukset suomalaisissa säädösteksteissä

Tässä luvussa esitellään ja analysoidaan ilmauksia, jotka on käännetty *shall*-modaaliverbillä. Aineistoesimerkit on jaoteltu ryhmiin ensiksi suomenkielisen modaaliverbin *shall* vastineen mukaisesti, joiden sisällä puolestaan esimerkit on ryhmitelty virkkeessä esiintyvien modaalisuuden kannalta relevanttien piirteiden mukaan. Näiden piirteiden pohjalta aineistoesimerkkien analyysin tuloksia verrataan sitten virkkeisiin ja pykäliin, joissa VA-partisiippi on käännetty *shall*-modaaliverbillä. Esimerkkejä verrataan niiden VA-partisiippisiin versioihin, jotta saataisiin selville, minkälaisia merkityksen muutoksia voi esiintyä mahdollisesti futuurisiksi tulkittavissa preesenslauseissa verrattuna yksiselitteisesti, vanhentunutta futuurista *on oleva* merkitystä lukuun ottamatta, velvoittavaan VA-partisiippiin

5.4.1 Passiivin preesens

(1) Rikosasiaa **ei oteta** tuomioistuimessa tutkittavaksi, ellei syytettä rikoksesta ole nostanut se, jolla on siihen lain mukaan oikeus. (733/2015, 1:1:1, . chapter:section:subsection in English)

KÄÄNNÖS: A criminal case **shall not be taken up** by the court for consideration unless a charge for the offence has been brought by a person who by law has the right to do so.

Jos esimerkissä (1) korvattaisiin passiivin preesens VA-partisiipilla *ei ole otettava*, virke merkitsisi vapaaehtoisuutta. Rikosasiaa ei olisi välttämättä otettava tutkittavaksi tässä tapauksessa, sen sijaan että sitä ei voisi ottaa ollenkaan. Paradoksaalisesti deontisuuden eksplisiittinen ilmaiseminen VA-partisiipilla heikentäisi näin virkkeen velvoittavuutta. Negaation synnyttämä ongelma kuitenkin poistuu, jos korvataan VA-partisiippi deonttisella modaaliverbillä *tulla*, joka esiintyy aineistoissa muutaman kerran, joskin erittäin marginaalisesti VA-partisiippiin verrattuna. Vertailu on perusteltu, sillä modaaliverbillä *tulla* ei ole havaittu VA-partisiipista poikkeavaa velvoittavuuden merkitystä (Nurmi & Kivilehto 2019, 145). Englannin kielessä puolestaan millään deonttisella modaaliverbillä ei ole negaation yhteydessä vapaaehtoisuuden merkitystä, vaan niin *must not*, *may not* kuin *shall not* ovat kieltäviä. Englanninkielinen lukija ei siis voi tulkita *shall not* verbiä vapaaehtoisuutta ilmaisevaksi.

Verratessa lähtötekstin virkettä sen kuvitteelliseen muotoon Rikosasiaa ei tule ottaa tutkittavaksi voidaan huomata, että lauseiden välillä ei ole selkeää merkityseroa. Garnerin huoli modaaliverbin

shall deonttisuuden ja prediktivisuuden välisestä ristiriitaisista merkityssisällöistä ei siis ilmene tässä virkkeessä. Tulkintaa helpottavat tässä tapauksessa sivulauseet, jotka rajoittavat päälauseen merkityssisältöä. Jos vertailtaisiin yksinkertaisesti kokonaisia virkkeitä *Rikosasiaa ei oteta tutkittavaksi* ja *Rikoasiaa ei tule ottaa tutkittavaksi*, ei ensimmäisen esimerkin samankaltaisuus jälkimmäisen kanssa olisi yhtä selvää kuin se on lakitekstin virkkeen kontekstissa. Sivulause ellei syytettyä rikoksesta ole nostanut se, jolla on siihen lain mukaan oikeus rajoittaa päälauseen passiivin preesens-muodon ei oteta merkityksen yksiselitteisesti deonttisuuteen, koska sivulauseessa asetetaan ehto käännetyin preesensmuodon ei oteta toteutumiselle.

(2) Asianomistaja saa itse nostaa syytteen rikoksesta vain, jos syyttäjä on päättänyt jättää syytteen nostamatta taikka esitutkintaviranomainen tai syyttäjä on päättänyt, **ettei esitutkintaa toimiteta** taikka että se keskeytetään tai lopetetaan. (733/2015 1:14:3.)

KÄÄNNÖS: The injured party may himself or herself bring a charge for an offence only if the prosecutor has decided to waive prosecution or the criminal investigation authority or the prosecutor has decided that **no criminal investigation shall be conducted** or it shall be interrupted or concluded.

Esimerkissä (2) preesensmuotoisen ilmaisun uudelleenmuotoilu modaaliverbillä *tulla* ei myöskään sellaisenaan muuta virkkeen merkitystä prediktiviseen suuntaan, vaan merkityksen muutos tapahtuu koko virkkeen kontekstissa. Esimerkissä (2) tosin tämä muutos ei ole yhtä neutraali kuin esimerkissä (1). Vaihtoehdot eivät ole tässä tapauksessa keskenään yhtä luontevat siitä huolimatta, että varsinaista merkityseroa on vaikea niiden välillä osoittaa. Tämä johtuu siitä, että kohta *ettei esitutkintaa toimiteta* esiintyy osana lausetta *jos syyttäjä on päättänyt, ettei esitutkintaa toimiteta taikka että se keskeytetään tai lopetetaan*. Toisaalta virkkeessä esiintyy alistuskonjunktio *jos*, minkä vuoksi ilmauksesta *ettei esitutkintaa toimiteta* ei saada muodosta *ettei esitutkintaa tule toimittaa* poikkeavaa tulkintaa, noudattaen samaa logiikka kuin esimerkissä (1). Toisaalta ilmaisun tulkintaan vaikuttaa myös se, että se on jotain, mitä syyttäjä on päättänyt. Deonttisen merkityksen ilmaus siis esiintyy virkkeessä jo ennen ilmaisua *ettei esitutkintaa toimiteta*, jolloin deonttisuuden ilmaisu uudelleen muotoa *ettei esitutkintaa tule toimittaa* olisi turhaa.

(3) Haastehakemuksessa on ilmoitettava selvitys siitä, että syyttäjä on päättänyt jättää syytteen nostamatta taikka esitutkintaviranomainen tai syyttäjä on päättänyt, **ettei esitutkintaa toimiteta** taikka että se keskeytetään tai lopetetaan. (733/2015 7:2:1.)

KÄÄNNÖS: an account that the prosecutor has decided to waive charges or the criminal investigation authority or prosecutor has decided that **no criminal investigation shall be conducted** or it shall be interrupted or concluded

Esimerkki (3) noudattelee samaa logiikkaa kuin kaksi edellistä esimerkkiä, joskin sillä erotuksella, että siinä ei ole lauseen merkitystä rajoittavaa alistuskonjunktioita. Mahdollista prediktivistä

merkitystä rajoittaa kuitenkin deonttinen verbi *päätää*, joka on lihavoidun ilmauksen sisältävää lausetta edeltävän päälauseen predikaatti.

(4) Syyttäjä voi tutkinnanjohtajan esityksestä päättää, **ettei esitutkintaa toimiteta tai että se lopetetaan**, jos syyttäjä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 7 tai 8 §:n taikka muun vastaavan lainkohdan nojalla tulisi jättämään syytteen nostamatta eikä tärkeä yleinen tai yksityinen etu vaadi syytteen nostamista. (736/2015, 3:10:2)

KÄÄNNÖS: The public prosecutor may, on the request of the lead investigator, also decide that the criminal investigation **shall be discontinued** if the expenses of continuing the investigation would be clearly disproportionate to the nature of the matter under investigation and the possible sanction or if on the basis of the criminal investigation measures already performed it is very probable that the public prosecutor should waive prosecution on grounds other than those referred to in subsection 1.

Esimerkissä (4) esiintyvät jälleen molemmat prediktiivisyyttä rajoittavat tekijät, ehdollistava alistuskonjunktio ja deonttisuuteen muun lauseen kytkevä *päätää* -verbi.

(5) Haasteen antamista koskevaa päätöstä **noudatetaan** sen tultua lainvoimaiseksi. (733/2015, 7:5a:3)

KÄÄNNÖS: Once the decision on issuing the summons becomes legally final, it **shall be implemented**.

Esimerkissä (5) ilmaisun *noudatetaan* merkitys ei muutu prediktiiviseen suuntaan VA-partisiippiseen versioon *on noudatettava* verrattuna. Tässä esimerkissä prediktiivisen merkityksen tulkintamahdollisuutta rajoittaa aikaa rajoittava lauseenvastike *sen tultua lainvoimaiseksi*, jossa erityisesti sanoilla *lainvoimainen* ja *legally final* tuodaan lihavoidun verbin merkitys selkeästi velvoittavuuden piiriin. Toisaalta tässä esimerkissä myös itse lihavoitu verbi *noudattaa* vaikuttaa tulkintaan, sillä verbi on itsessään lauseen deonttisuutta ilmaiseva osa.

(6) Kun asiassa järjestetään suullinen kuuleminen, asianosaisen suullinen vastaus tai lausuma **pöytäkirjataan**. (733/2015, 5a:4:1.)

KÄÄNNÖS: (1) When an oral hearing is held in a case, the oral response or statement of a party **shall be entered** into the record.

Esimerkissä (6) lihavoitu passiivin preesens ajaa käytännössä saman asian kuin VA-partisiippi ajaisi, vaikka siitä huolimatta on mahdollista problematisoida sekä VA-partisiipin ja preesensin rinnakkaista käyttöä että niiden kääntämistä samalla ilmaisulla. Vaikka esimerkki ei sisällä VA-partisiippia, se valottaa preesensin deonttiseen tulkintaan liittyviä ongelmakohtia, jotka heijastuvat myös käännöksessä. Esimerkissä (6) siis passiivin preesens *järjestetään* käännetään ensin englanniksi passiivina käyttäen ilmaisulla *is held*. mutta lihavoidussa kohdassa *pöytäkirjataan*

käännetään kuitenkin *shall be entered*. Tutkimus ei sisällä tämän ilmiön yleisyydestä laskennallista dataa, joten sen kokonaisvaikutusta on vaikea määrittää. Kuitenkin jo pelkästään se, että on edes joitakin instansseja, joissa on käännetty sama ilmaus kahdella eri tavalla, joista toinen on *shall*, osoittaa, että joko lähtötekstiä tai *shall*-modaaliverbiä on tulkittu eri tavalla näissä käännöstilanteissa. Toisaalta peräkkäisissä tapauksissa voi olla kyse toiston välttämisestä, mutta vaikka näin olisikin, ei se kumoaisi näiden käännösten luomaa monitulkintaisuutta.

(7) Syytteen nostamisen edellytyksistä säädetään 6 §:n 1 momentissa. Syytteen nostamisen edellytyksistä säädetään 6 §:n 1 momentissa. Lisäksi **noudatetaan**, mitä asianomistajan syyttämispyyntöä ja muista erityisistä syytteen nostamisen edellytyksistä muualla laissa säädetään. (733/2015, 1:2:2.)

KÄÄNNÖS: Provisions on the prerequisites for the bringing of charges are contained in section 6, subsection 1. Provisions elsewhere in law on a request from the injured party for the bringing of charges and on other special prerequisites for the bringing of charges **shall also apply**.

Esimerkissä (7) modaaliverbiä *shall* käyttäen käännetty verbi *noudatetaan* on itsessään velvoittava. Sen lisäksi tekstissä ”*noudatetaan, mitä asianomistajan syyttämispyyntöä ja muista erityisistä syytteen nostamisen edellytyksistä muualla laissa säädetään*”, mikä asettaa käännetyn verbin selkeästi laillisen velvoittavuuden alaiseksi.

(8) Tuomioistuimien voi syyttäjän taikka epäillyn tai vastaajan kirjallisesta hakemuksesta päättää, että rikosasiassa **kuullaan** henkilöä todistajana siten, ettei hänen henkilöllisyytensä eivätkä yhteystietonsa paljastu (anonyymi todistaja), jos: (733/2015, 5:11:1)

KÄÄNNÖS: (1) On the written application of the prosecutor, the suspect or the defendant, the court may decide that a person **shall be heard** as a witness in the criminal case in a manner in which his or her identity and contact information are not revealed (anonymous witness), if

Esimerkissä (8) modaaliverbiä *shall* käyttäen käännetty verbi *kuullaan* on osa sivulausetta päälauseelle, jonka predikaatti on *päättää*. Jos käännetyn verbin muuttaisi siis VA-partisiippiseen muotoon, merkitys ei muuttuisi prediktiiviseen suuntaan passiivin preesenssiin verrattuna, koska koko kuuleminen on jotain mitä tuomioistuin päättää.

(9) Haastehakemuksessa on ilmoitettava selvitys siitä, että syyttäjä on päättänyt jättää syytteen nostamatta taikka esitutkintaviranomainen tai syyttäjä on päättänyt, ettei esitutkintaa toimiteta taikka että se **keskeytetään tai lopetetaan**. (733/2015, 7:2:1.)

KÄÄNNÖS: The application for a summons is to indicate an account that the prosecutor has decided to waive charges or the criminal investigation authority or prosecutor has decided that no criminal investigation shall be conducted or it **shall be interrupted or concluded**

Esimerkissä (9) toistuu aiempien esimerkkien kaava, jossa lihavoitu verbi on osa jonkin oikeudellisen toimijan, tässä tapauksessa, syyttäjän päätöstä. Kokonaisuudessaan tämän tyyppiset

esimerkit osoittavat, että deonttisuuden läsnäolo muualla virkkeessä vaikuttaa modaaliverbin *shall* mahdollisiin tulkintoihin. Vaikka preesensmuoto ilmaiseekin Suomen kielessä enemmän prediktiivisyyttä eikä deonttisuutta, voi virkkeen konteksti muuttaa tilannetta niin, että preesens on vaihdettavissa deonttisen VA-partisiipin kanssa merkityksen muuttumatta.

VA-partisiipin käyttö ei sinänsä tuo lisämerkitystä jo valmiiksi velvoittavaan virkkeeseen, mutta siitä huolimatta voidaan kuitenkin pohtia näiden ilmausten välisiä eroja esimerkiksi oikeudellisten kielitekojen käsitteen kautta. Koska ”kieliteko pyritään usein varmentamaan kielellisillä rituaalisanoilla” (Mattila 2002, 43), voi VA-partisiipin käytöllä olla vaikutusta virkkeen käytännön merkitykseen, vaikka varsinaista eroa ei havaittaisi. Tämän tutkimuksen puitteissa on vaikea sanoa lopullisesti, missä määrin VA-partisiippi omaksuu rituaalisia funktioita. Yllä käsitellyistä muualla virkkeessä esiintyvän velvoittavuuden esimerkeistä voi kuitenkin nähdä, että lihavoitu modaaliverbillä *shall* käännetty ilmaus on osa kuvausta jonkin oikeudellisen toimijan päätöksestä. Niillä ei siis luoda velvoitteita, vaan kuvataan oikeuden toimintaa. Esimerkissä (9) luodaan velvoite haastehakemuksessa ilmoitettavia asioita koskien VA-partisiipin avulla, kun taas *keskeytetään tai lopetetaan* on osa velvoitteiden kuvausta. Vaikka kirjaimellista merkityseroa ei syntyisikään, voi tämän eron häipyminen modaaliverbin *shall* käytön myötä vaikuttaa tekstin konventioiden ja ritualististen elementtien säilymiseen.

(10) Puolustajan saaneelle vastaajalle ja oikeudenkäyntiavustajan saaneelle asianomistajalle **korvataan** todistelusta aiheutuneet kustannukset noudattaen sitä, mitä oikeusapulain 4 §:n 2 momentissa säädetään. (733/2015, 2:10:1.)

KÄÄNNÖS: A defendant who has been assigned a public defender and an injured person who has been assigned counsel **shall receive** compensation for the expenses of the presentation of evidence through application of what is provided in section 4, subsection 2 of the Legal Aid Act.

(11) Tämän luvun mukaan määrätyle puolustajalle ja asianomistajan oikeudenkäyntiavustajalle **maksetaan** valtion varoista palkkio ja korvaus noudattaen soveltuvin osin, mitä oikeusapulain 17 ja 18 §:ssä säädetään avustajan palkkioista ja korvauksista. (733/2015, 2:10:1.)

KÄÄNNÖS: A fee and compensation **shall be paid** from State funds to a public defender and counsel for the injured party appointed under this Chapter, applying as appropriate what is provided in sections 17 and 18 of the Legal Aid Act regarding the fees and compensation payable to counsel .

Esimerkit (10) ja (11) noudattelevat ensi katsomalta samankaltaista logiikkaa kuin aiemmat deonttisuutta muualla virkkeessä sisältävät esimerkit. Esimerkit eroavat kuitenkin edellisistä esimerkeistä siinä, että ei-lihavoitu virkkeessä esiintyvä velvoittava elementti on modaalinen lauseenvastike *noudattaen*, jonka ” tavallisin tehtävä on osoittaa tapaa, jolla lauseen pääverbin ilmaisema tilanne toteutuu” (Kielitoimiston ohjepankki). Päälause on molemmissa esimerkeissä

sama lause, joka sisältää lihavoidun modaaliverbillä *shall* käännetyn verbin, joten varsinainen velvoittavuus tulee ilmaista päälauseessa. Jos velvoittavuutta ei ilmaista päälauseessa, *noudattaen* ei itsessään muuta päälauseen sanomaa velvoittavaksi, vaan voi myös kuvata pelkästään verbin toteutustapaa.

Vaikka virkkeen ulkopuolinen velvoittavuus ei näissä esimerkeissä vaikutakaan lihavoidun verbin velvoittavuuteen, ei lihavoidun passiivin preesensin muuttaminen muotoon *on korvattava* tai *on maksettava* muuta virkkeen merkitystä. Esimerkissä (11) kuitenkin mainitaan, että ”oikeudenkäyntiavustajalle maksetaan valtion varoista palkkio”, mikä vaikuttaa virkkeen perspektiiviin. Lisäksi esimerkin (10) sisältävässä pykälässä todetaan aiemmin korvauksen tulevan valtion varoista. Koska palkkio maksetaan valtion varoista, virke ei velvoita lain ulkopuolista lukijaa samalla tavalla. Valtio päättää eduskunnan ja hallituksen kautta laeista ja oikeuslaitos on yksi valtion muodostavista instituutioista. Vaikka VA-partisiippi voikin olla vaihdettavissa passiivin preesensin kanssa puhtaasti merkityksen tasolla, voi tähänkin esimerkkiin soveltaa ajatusta Mattilan kuvailemista kielellisistä rituaalisanoista (2002, 43). Valtion sisäiset toimenpiteet voidaan kuvata passiivilla, mikä antaa niille objektiivisen sävyn ja vahvistaa valtion ja oikeuslaitoksen välistä yhteenkuuluvuutta.

(12) Tällöin **noudatetaan** soveltuvin osin, mitä kutsusta ja asianosaiselle poissaolon varalta asetettavista uhista 8 luvussa säädetään. (733/2015, 5a:3:3)

KÄÄNNÖS: In so doing, what is provided in Chapter 8 regarding the summons and the threats in the event of the absence of a party **shall apply** as appropriate.

Esimerkissä (12) lihavoitu verbi on itsessään velvoittava *noudattaa*, jolloin VA-partisiipin käyttö ei toisi mukanaan lisämerkitystä. Niinpä modaaliverbin *shall* käyttäminen käännösratkaisuna ei osoita, että kääntäjä oli tulkinnut modaaliverbiä *shall* ei-velvoittavassa merkityksessä.

Seuraavia esimerkkejä ei voitu luokitella modaalisuuden kannalta mahdollisesti olennaisten muiden virkkeen elementtien, kuten esimerkiksi syyttäjän päätöksien tai ehdollistavien partikkeleiden, mukaan. Niitä kuitenkin tarkastellaan mahdollisten erityispiirteiden kannalta, jotka saattaisivat erottaa ne VA-partisiipeista, jotka on käännetty *shall*-modaaliverbillä.

(13) Syyte rikoksesta **tutkitaan** sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä rikos on tehty. (733/2015, 4:1:1)

KÄÄNNÖS: A charge for an offence **shall be heard** by the court of the place of commission of the offence.

Siinä missä edellisissä esimerkeissä käännetyt verbit ovat olleet ehtolauseiden tai velvoittavien verbien määräämiä, *tutkitaan*-verbiin ei tässä virkkeessä vaikuta mikään noista tekijöistä. Virkettä voi kuitenkin analysoida Mattilan oikeuden ritualistisia funktioita silmällä pitäen. Verbin *tutkitaan* käyttöä virkkeessä voikin tarkastella tästä näkökulmasta, koska virke kuvaa oikeuden sisäisiä toimintoja, määrittäen syytteen rikoksesta tutkittavan tuomioistuimessa. Virke ei siis velvoita tekstin lukijaa, jos tekstin lukijan kuvitellaan olevan tavallinen kansalainen, vaan se enemmänkin kuvaa oikeuden toimintaa. Samaan aikaan tekstillä on kuitenkin deonttinen merkitys silloin, kun sitä lukevat oikeuden parissa työskentelevät ammattilaiset.

(14) Asianosaisen kirjallinen vastaus tai lausuma taikka suullisen vastauksen tai lausuman perusteella laadittu pöytäkirja **annetaan** heti tiedoksi niille asianosaisille, joita se koskee, jollei se ole ilmeisen tarpeetonta. (733/2015, 5a:4:2.)

KÄÄNNÖS: Service of the written response or statement of a party or the record of an oral response or statement **shall be given** immediately to those parties concerned, unless this is evidently unnecessary.

Toisin kuin esimerkissä (13), esimerkissä (14) lihavoitu verbi *annetaan* on suunnattu oikeuselinten ulkopuolelle, ”niille asianosaisille”. Virke tosin velvoittaa edelleen oikeudellisia toimijoita eikä kansalaisia, kuten edellinen esimerkkikin, mutta kansalaiset ovat tässä tapauksessa läsnä virkkeessä henkilöinä, joille pöytäkirja annetaan. *Annetaan* kuvastaakin nimettömän toimijan oikeusprosessin kohteena oleviin kohdistamaa toimintaa: ei velvoiteta oikeusprosessiin osallistuvia viranomaistahoja, vaan ”annetaan tiedoksi” joku lakiin liittyvä asia. Jos *annetaan* korvattaisiin VA-partisiipilla *on annettava*, olisi virkkeen velvoittavuus vahvempi Kangasniemen taulukon (1992, 111) mukaan, mutta muita erityisiä vaikutuksia sillä ei virkkeen merkitykseen olisi, jos mukaan ei lueta kaikkia passiivin preesensin instansseja koskevaa ongelmaa niiden kääntämisestä samalla *shall*-verbillä kuin VA-partisiipit.

(15) Lähetettävään ratkaisuun **merkitään**, ettei se sisällä tietoa lainvoimaisuudesta. Ratkaisu ja muutoksenhakuohjeet saadaan lähettää postitse asianosaisen viimeksi ilmoittamalla osoitteella. . (733/2015, 5a:8:2.)

KÄÄNNÖS: The decision to be sent **shall bear a note** that it does not contain information on whether or not it is legally final. The decision and instructions for appeal may be sent by post to the address most recently provided by the party.

Esimerkissä (15) lihavoidun ilmauksen tulkintaan vaikuttaa koko pykälän konteksti. Esimerkkivirke viittaa pykälässä aiemmin säädettyihin velvoitteisiin, jotka on kirjoitettu käyttäen VA-partisiippiä. Esimerkin virke onkin vain kuvausta siitä, mitä lähetettävään ratkaisuun merkitään, eikä sisällä varsinaista velvoitetta sen lähettämisestä. Toki lihavoidun verbin *merkitään*

voi tulkita velvoittavana myös siksi, koska sen prediktiivinen merkitys rajoittuu ”lähetettävään ratkaisuun”, joka on itsessään asia, johon tekstissä velvoitetaan. Kun kuvattava toiminta on jo valmiiksi velvoittavuuden alaista, ei passiivin preesensin liittyvä mahdollinen prediktiivinen merkitys ole Tässä mielessä esimerkki (15) on myös esimerkki tekstin muun deonttisuuden mahdollisesta vaikutuksesta lihavoidun virkkeen velvoittavuuteen.

(16) Tunnustamisoikeudenkäynnissä **käsitellään** tuomioesityksen lisäksi muut siinä tarkoitettuun rikokseen perustuvat vaatimukset. (733/2015, 5b:1:2.)

KÄÄNNÖS: In addition to the proposal for judgment, also other claims based on the offence referred to in the proceedings on the basis of a plea of guilty **shall be considered** in such proceedings.

Esimerkissä (16) lihavoitu passiivin preesensia *käsitellään* käytetään määrittelemään tunnustamisoikeudenkäynnin sisältöä. Koska lain kieli on samanaikaisesti kielitekoja ja lakitekstit muokkaavat maailmaa, prediktiivinen toteamus muuttuu todellisuutta määrittäväksi ja siinä mielessä deonttiseksi, niin kuin jokainen lakiteksteihin kirjattu lausuma. Esimerkki (16) kuitenkin osoittaa, että lakitekstin sisällä ero deonttisuuden ja prediktiivisyyden välillä on merkittävä. Esimerkin virke on säännöksen alussa esiintyvä esittelylause, jonka jälkeisissä pykälissä käsitellään tunnustamisoikeudenkäyntiin liittyviä velvoitteita systemaattisesti VA-partisiippia käyttäen. Passiivin preesens ei todennäköisesti kuvaa lakitekstissä kirjaimellisesti nykyhetkeä, joten voidaan olettaa, että prediktiivistä ja tulevaisuutta kuvaavaa merkitystä on sovellettu lakitekstissä määrittelemiseen. Vaikka lopputulos muodostaa velvoitteen, sen voidaan oikeudellisena kielitekona nähdä kuuluvan eri luokkaan kuin VA-partisiipin velvoittavuus. Esimerkissä (16) passiivin preesensia käytetään niiden olosuhteiden ja ehtojen määrittämiseen, joiden puitteissa myöhempi velvoittavuus tapahtuu. Kun modaaliverbiä *shall* käytetään sekä passiivin preesensin että VA-partisiipin käännoksenä, tämä lähtötekstissä esiintyvä hierarkia jää piiloon käännoksessä.

Esitutkintalaissa nousi esiin yksittäinen toistuva verbi, *toimitetaan*, modaaliverbin *shall* lähtötekstin vastineena. Tämän verbin käyttöesimerkit on koottu tähän omaksi osiokseen, sillä se toistui laissa useammin kuin muut näissä virkkeissä esiintyvät poikkeukselliset piirteet, kuten verbit sivulauseessa.

(17) Kun alle 15-vuotiaan epäillään syyllistyneen rikolliseen tekoon, **toimitetaan** tarvittaessa esitutkinta sen selvittämiseksi, onko 15 vuotta täyttänyt ollut osallisena teossa. (736/2015, 3:5:1.)

KÄÄNNÖS: When a person under the age of 15 years is suspected of a criminal act, a criminal investigation **shall be conducted** as necessary in order to clarify whether a person who has reached the age of 15 years has been an accomplice in the act

(18) Alle 15-vuotiaan tekemäksi epäillyn rikollisen teon johdosta **toimitetaan** lisäksi tarvittaessa esitutkinta: (736/2015, 3:5:2.)

KÄÄNNÖS: In addition, a criminal investigation **shall be conducted** as necessary in respect of a criminal act of which a person under the age of 15 years is suspected:

(19) Jos viranomainen sen perusteella, mitä muussa laissa säädetään, jättää ryhtymättä toimenpiteisiin rikoksesta epäillyn saattamiseksi syytteeseen, esitutkinta **toimitetaan** kuitenkin vain erityisestä syystä. (736/2015, 3:9:2.)

KÄÄNNÖS: However, if an authority, on the basis of what is provided elsewhere in law, waives measures for the prosecution of the suspect, the criminal investigation **shall** be conducted only for a particular reason.

(20) Todistajankuulustelu **toimitetaan** tuomioistuimessa, jos kieltäytymiselle ei ole laillista perustetta. (736/2015, 7:9:1.)

KÄÄNNÖS: The questioning of the witness **shall be conducted** in court if there is no lawful justification for the refusal.

Esimerkissä (17) lihavoitua passiivin preesenssiä rajoittaa jälleen kun-sivulause ja esimerkeissä (19) ja (20) merkitystä rajoittaa *jos*-sivulause. Lisäksi on huomionarvoista, että verbiä *toimittaa* ei tässä yhteydessä käytetä sen arkikielisessä merkityksessä, eli esitutkinta ei ole jokin asia, joka toimitetaan jollekin. Näin verbin *toimittaa* voi nähdä osana oikeuskielen rituaalista kielenkäyttöä, jossa sanavalinnoilla pyritään muodostamaan oikeudesta arvovaltainen, arkikielestä eristynyt kuva.

(21) Syyttäjä voi tutkinnanjohtajan esityksestä päättää, ettei esitutkintaa toimiteta tai että se **lopetetaan**, jos syyttäjä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 7 tai 8 §:n taikka muun vastaavan lainkohdan nojalla tulisi jättämään syytteen nostamatta eikä tärkeä yleinen tai yksityinen etu vaadi syytteen nostamista. (736/2015, 3:10:1.)

KÄÄNNÖS: The public prosecutor may, on the request of the head investigator, decide that no criminal investigation is to be conducted or that the criminal investigation **shall be discontinued**, if he or she, on the basis of Chapter 1, section 7 or 8 of the Code of Criminal Procedure or on the basis of another corresponding provision, should waive prosecution and if there is no important public or private interest that would require the bringing of charges.

(22) Esitutkinta **päätetään** kuitenkin saattamatta asiaa syyttäjän käsiteltäväksi, jos tutkinnassa on selvinnyt, ettei rikosta ole tehty taikka ettei asiassa voida nostaa ketään vastaan syytettä tai esittää muuta rikokseen perustuvaa julkisoikeudellista vaatimusta. (736/2015, 10:2:2.)

KÄÄNNÖS: A criminal investigation **shall nonetheless be concluded** without submitting the matter to the consideration of the prosecutor if the investigation has shown that no offence has been committed or that no charges may be brought against anyone or that no other requests under public law may be presented in respect of an offence

Yllä olevat esimerkit vaikuttavan tekstin ilmaisemaan modaalisuuteen lihavoidun ilmauksen ulkopuolella ilmaistun muun velvoittavuuden kautta. Esimerkeissä (21) ja (22) niin ikään esiintyy sekä ehdollistava *jos*-sivulause sekä verbi *päätää*, joista kummallakin voi olla vaikutusta modaalisuuteen. Koska tässä tapauksessa syyttäjän päätös on negatiivinen, eli ”syyttäjä voi päättää

ettei”, VA-partisiipin käyttö muuttaisi merkitystä tässäkin tapauksessa valinnaisuuden suuntaan. Toinen huomionarvoinen seikka virkkeessä on se, että passiivin preesensin kääntämiseen käytetään toisaalta ilmaisua *to be* ilmaisulle *toimittaa* ja toisaalta taas modaaliverbiä *shall* verbin *lopetetaan* kääntämiseen.

Esimerkeissä (23)-(25) esitellään esimerkkejä, joissa modaaliverbillä *shall* käännetty passiivin preesensmuotoiset verbit esiintyvät yhdessä ehdollistavien *Jos*-lauseiden kanssa.

(23) Jos epäillyt ovat erikielisiä tai jos epäillyn kieli ei ole suomi tai ruotsi, esitutkintaviranomainen päättää käsittelykielestä asianosaisten oikeutta ja etua silmällä pitäen. Jos kielivalintaa ei voida tehdä tällä perusteella, **käytetään** esitutkintaviranomaisen virka-alueen väestön enemmistön kieltä. (736/2015, 4:12:1.)

KÄÄNNÖS: If the suspects speak different languages or if the language of the suspect is not Finnish or Swedish, the criminal investigation authority decides on the working language, with consideration to the rights and interests of the parties. If the selection of the language cannot be made on this basis, the language of the majority in the administrative district of the criminal investigation authority **shall be used**.

Esimerkissä (23) modaaliverbillä *shall* käännetty passiivin preesens esiintyy ehdollistavan *jos*-lauseen yhteydessä. Ehtolauseen lisäksi esimerkissä ja pykälässä, johon se kuuluu, esiintyy kuitenkin muita modaaliverbin *shall* monitulkintaisuuteen vaikuttavia käännösratkaisuja. Preesensmuotoisen verbin sisältävä kohta *esitutkintaviranomainen päättää* on esimerkissä käännetty pelkällä englanninkielisellä preesensillä, eikä modaaliverbiä *shall* käyttäen passiivin preesensin ilmausten tapaan. Lisäksi aikaisemmin pykälässä sekä muodossa passiivin preesens *käytetään* on käännetty käyttäen englanninkielistä passiivia *is used*, kun taas esimerkissä saman ilmauksen käännösvastine on *shall be used*. Tässä tapauksessa ei modaaliverbiä *shall* ole käytetty kahden erilaisen ilmaisun kääntämiseen, joten johtopäätös ei ole täysin suoraan vedettävissä. Siitä huolimatta sama ilmaisu on käännetty modaaliverbin *shall* lisäksi toisella tavalla, mikä tarkoittaa, että *modaaliverbin shall* on katsottu vastaavan kohtia, jotka voi yhtä hyvin kääntää preesensillä. Näin ollen käännökseen modaaliverbin *shall* rooli velvoittavuuden ilmaisijana asettuu kyseenalaiseksi, kun sitä käytetään myös toisaalla ei-velvoittavilla ilmauksilla käännettyjen termien kääntämiseen.

(24) Jos todistajalla ilmeisesti on tiedossaan seikka, joka on tärkeä syyllisyyden selvittämiseksi tai rikoksella saadun hyödyn jäljittämiseksi ja pois ottamiseksi, ja hän kieltäytyy sitä ilmaisemasta, vaikka hän saattaa olla ilmaisemiseen velvollinen, kysymys kieltäytymisen perusteesta **tutkitaan** tutkinnanjohtajan pyynnöstä tuomioistuimessa. (736/2015, 7:9:1.)

KÄÄNNÖS: If a witness obviously knows of a circumstance that is important for the determination of guilt or for the tracing and seizing of the proceeds of an offence, and he or she refuses to reveal it even

if he or she may be obliged to reveal it, the question of the grounds for refusal **shall** on the request of the head investigator **be examined** in court.

(25) Jos kuulusteltava on käyttänyt muuta kieltä, pöytäkirja **laaditaan** 4 luvun 12 §:n 1 momentin mukaisella esitutinnan käsittelykielellä. (736/2015, 9:1:2.)

If the person being questioned has used another language, the record **shall be made** in the working language of the criminal investigation as referred to in Chapter 4, section 12, subsection 1.

Myös *Esitutkintalaista* löytyi *Jos*-ehtolauseita, joissa *jos* voi vaikuttaa modaalisuuteen. Vaikka *jos* ei aiheuta samanlaista merkityksen muutosta lihavoitujen verbien ja niiden VA-partisiippisten versioiden välillä kuin verbin *päättää* yhteydessä esiintyvä VA-partisiippi, on sillä kuitenkin vaikutusta ilmauksen tulkintaan. *Jos* tai *kun* asettavat ehdot lihavoidulle verbille, jolloin deonttisuuden ilmaiseminen VA-partisiipilla ei ole yhtä tarpeellista, vaikka se ei varsinaisesti muuttaisikaan merkitystä. Tämän vuoksi on mahdollista, että tällaisissa tapauksissa modaaliverbiä *shall* on käytetty passiivin preesensin käännösvastineena tulkitsematta passiivin preesensia esimerkiksi prediktiivisenä. Toisaalta ehtolause rajaa prediktiivisen tulkinnan pois rajoittamalla verbin tiettyjen ehtojen alaiseksi. Tätä taustaa vasten passiivin preesensin kääntäminen modaaliverbillä *shall* ei anna tukea Garnerin huolille monitulkintaisuudesta modaaliverbin *shall* futuurisen ja deonttisen tarkoituksen välillä.

Seuraavassa käsitellään esimerkkejä, jotka eivät lukeutuneet mihinkään yllä olevista kategorioista.

(26) Esitutkinnassa **selvitetään**: (736/2015, 1:2:1.)

KÄÄNNÖS: The following **shall be clarified** in the criminal investigation:

Esimerkissä (26) merkillepantavin elementti on että passiivin preesens aloittaa listauksen. Listauksessa ei kuitenkaan esiinny VA-partisiippia velvoittavana elementtinä, vaan se sisältää substantiiveja.

Esimerkki esiintyy lain 2. luvussa, *Esitutkintaan osalliset*, jossa käytetään systemaattisesti preesensia. Heti lain 3. luvussa *Esitutinnan toimittamisen yleiset säännökset* esiintyy VA-partisiippi puolestaan monta kertaa. Tätä taustaa vasten modaaliverbin *shall* käyttö passiivin preesensin käännösvastineena puoltaa käsitystä modaaliverbin *shall* monitulkintaisuudesta lakiteksteissä, sillä passiivin preesens on tässäkin esimerkissä eriytetty VA-partisiipista omaan kappaleeseensa säännönmukaisesti käytetyksi ilmaisuksi. Jos esimerkin kappaleessa esiintyisi vapaata vaihtelua VA-partisiipin ja passiivin preesensin välillä, voisi päätellä, että käännöksenä käytettyä modaaliverbiä *shall* ei ole tulkittu monella eri tavalla. Varsinaisessa esimerkissä

modaaliverbiä *shall* on kuitenkin käytetty käännöksenä eri ilmauksille, joilla on myös selkeästi eri funktiot tekstissä, jolloin myös modaaliverbin *shall* merkitystä on tulkittu usealla tavalla.

(27) Kuulustelusta **laaditaan** kuulustelupöytäkirja kuulusteltavan käyttämällä suomen tai ruotsin kielellä. (736/2015, 9:1:2.)

KÄÄNNÖS: A record of a questioning **shall** be made in the language used by the person being questioned, Finnish or Swedish.

Esimerkin (27) lakitekstin kappaleen alussa on käytetty VA-partisiippia ja sen kääntämiseen modaaliverbiä *shall*, mutta esimerkissä heti sen jälkeen passiivin preesens on käännetty samalla tavoin. Lähtötekstissä ei tässä kohtaa ilmennyt eroavaisuuksia esimerkin ja VA-partisiipin sisältäneen kohdan välillä, joten näyttäisi siltä, että ainakin joissain kohdissa lakitekstiä passiivin preesens on vaihdettavissa VA-partisiipin kanssa myös lähtötekstissä. Kohtien välillä ei ole listauksen tapaisia hierarkkisia eroja, vaan ne ovat molemmat osa samaa lainpykälää. Samalla passiivin preesensin ja VA-partisiipin näennäisesti keskenään vaihdettavan käytön voi tulkita asettavan kyseenalaiseksi ajatusta aiempia siitä, että kääntäjä olisi tulkinnut modaaliverbin *shall* monella eri tavalla käyttäessään sitä käännösratkaisuna. Mahdollista on myös, että vaikka passiivin preesensia ja VA-partisiippia on käytetty toisissa kohdissa täysin eriytetysti eri lain luvuissa eri tarkoituksiin, on kääntäjän ratkaisuihin vaikuttanut muualla tekstissä esiintyvä ilmausten käyttö samassa merkityksessä.

5.4.2 Preesens

Esimerkit (28)-(30) sisältävät ehtolauseita, jotka voivat vaikuttaa lauseissa ilmaistuun velvoittavuuteen.

(28) Jos alaikäinen on täyttänyt 15 vuotta, hänellä **on** huoltajan tai muun laillisen edustajan ohella **oikeus** itsenäisesti tehdä syyttämispyyntö hänen henkilöönsä kohdistuneen rikoksen johdosta. (733/2015, 1:4:3.)

KÄÄNNÖS: If a minor has reached 15 years of age, he or she **shall have a right** parallel to that of the guardian or other legal representative to request that a charge be brought for an offence directed at his or her person.

(29) Jos asianomistaja ei ota syytettä ajaakseen, hän **menettää** syyteoikeutensa. (733/2015, 1:15:2)

KÄÄNNÖS: If the injured party does not assume prosecution, he or she **shall forfeit** his or her right to bring a charge.

(30) Jos asianomistaja peruuttaa syytteesä taikka luopuu syytteen nostamisesta tai ajamisesta, hän **menettää** syyteoikeutensa. (733/2015, 1:16:1).

KÄÄNNÖS: If the injured party withdraws the charge or declines to bring a charge or to prosecute the case, he or she **shall forfeit** the right to bring a charge.

Jos tai *if* vaikuttaa näissä esimerkeissä sekä suomen kielen preesensin että modaaliverbin *shall* monitulkintaisuuteen ensinnäkin siten, että se rajoittaa kummankin monitulkintaisuutta. Modaaliverbin *shall* vaihtoehtoinen prediktiivinen merkitys rajoittuu alistuskonjunktion *Jos* rajaamaan tilanteeseen. Toisaalta esimerkeissä tapahtuu selkeä näkökulman muutos, jos lihavoitu verbi *menettää* vaihdetaan sen velvoittavaan VA-partisiippiseen muotoon, *on menettävä*. Merkityksen muutos ei ole näissä esimerkeissä täysin selvä, koska preesensmuotoinen ilmaus on edelleen selkeästi ainakin lain kohdetta sitova. Joka tapauksessa näissä esimerkeissä on nähtävissä, paljon passiivin preesensin esimerkkien tapaan, preesensin kääntäminen toisaalta englannin preesensillä verbin *ei ota* kohdalla ja toisaalla lihavoidun preesens-ilmaisun kääntäminen modaaliverbillä *shall*.

Lause *hän on menettävä syyteoikeutensa* eroaa kuitenkin merkitykseltään alkuperäisestä enemmän kuin vaikkapa aiemman esimerkin *Esitutkinnassa selvitetään* eroaa sen VA-partisiippista *Esitutkinnassa on selvittävä*. Ero johtuu siitä, vaikka verbillä *menettää* on subjekti, subjekti ei kuitenkaan varsinaisesti tee tai suorita menettämistä aktiivisesti, kun taas jonkin *selvittäminen* on aktiivista toimintaa subjektin osalta. Tämä liittyy VA-partisiippiin sen vuoksi, että velvoittavuus ei voi koskea toimintaa, jota velvoittamisen kohde ei voi itse tehdä. Laissa toki voisi esiintyä tällainen ilmaus, esimerkiksi jonkin *on tapahduttava* tai häntä *on rangaistava*, mutta ensimmäisessä tapauksessa subjekti on eloton ja toisessa lain kohde on lauseessa objektina eikä subjektina.

Teoriassa *on menettävä* ilmaisisi toisaalta melkein saman kuin sen preesensinen versio, mutta preesensin käyttäminen deonttisena kielitekona ilmaisee sen täsmällisemmin. Preesens *menettää* ilmaisee, että *jos*-lauseen ehdon täytyessä menetys tapahtuu automaattisesti, kun VA-partisiippi puolestaan eksplisiittisen velvoittavuutensa vuoksi tuo lauseeseen ajatuksen siitä, että *jos*-lauseen ehtojen täytyessä jonkun *tulee* menettää syyteoikeus ja tämä voidaan sitten suorittaa jollakin muulla tavalla.

(31) Jos asian käsittely on päätynyt eikä muutoksenhakua varten säädetty aika ole vielä kulunut umpeen, edellä mainitut määräykset **antaa** asiaa viimeksi käsitellyt tuomioistuimet. (733/2015, 2:4:1.)

KÄÄNNÖS: If the hearing of the case has been concluded and the period provided for appeal has not yet expired, the appointments mentioned above **shall be made** by the court which last dealt with the case.

(32) Jos 1 §:n mukaiset edellytykset puolustajan määräämiselle lakkaavat, puolustajan määräys **raukeaa**, jollei tuomioistuimien vastaajan oikeusturvan vuoksi erityisestä syystä toisin päätä. (733/2015, 2:4:3.)

KÄÄNNÖS: If the prerequisites for the appointment of a public defender, as referred to in section 1, no longer exist, the appointment as public defender **shall lapse**, unless for a special reason the court decides otherwise in view of the legal security of the defendant.

Näissä esimerkeissä ei lihavoidun verbin ja sen VA-partisiippisen version välillä ole havaittavissa suurta muutosta lauseen merkityksessä. Ensimmäisessä virkkeessä VA-partisiipin käyttö vaikuttaisi lähinnä lauseen informaatorakenteeseen, jolloin lause kirjoitettaisiin muotoon *viimeksi asiaa käsitelleen tuomioistuimen on annettava edellä mainitut määräykset*. Toisessa esimerkissä velvoittavamman VA-partisiipin käyttö myöskään muuta merkitystä tai viittaa monitulkintaisuudesta. Kun subjekti on eloton, ei mahdollinen velvoittavuus kohdistu kehenkään henkilöön, jolloin preesensin vaihtaminen VA-partisiippiin ei aiheuttaisi monitulkintaisuutta sen suhteen, tuleeko subjektin tehdä joku asia vai oletetaanko, että hän tekee sen tulevaisuudessa.

Seuraavissa esimerkeissä käsitellään tapauksia, joissa *shall* on toiminut käännösvastineena verbille *olla velvollinen*.

(33) Jos syyttäjän syyte tai muu vaatimus hylätään, jätetään tutkimatta tai iää sillensä, valtio **on** vastaajan vaatimuksesta **velvollinen** korvaamaan vastaajan kohtuulliset oikeudenkäyntikulut. (733/2015, 9:1 a: 1)

KÄÄNNÖS: If the charge or other request of the prosecutor is rejected, dismissed without considering the merits or struck from the docket, the State **on** the request of the defendant **shall be liable** for the reasonable legal costs of the defendant.

(34) Jos vastaaja on jäänyt pois tuomioistuimesta tai jättänyt noudattamatta tuomioistuimen antamia määräyksiä taikka muuten velvollisuuden vastaisella menettelyllään tahallisesti tai huolimattomuudesta pitkittänyt käsittelyä ja siten aiheuttanut valtiolle 1 §:ssä tarkoitettuja kustannuksia taikka kustannuksia toiselle asianosaiselle, hän **on velvollinen** korvaamaan ne riippumatta siitä, kuinka oikeudenkäyntikulut muutoin on korvattava. (733/2015, 9:2:1)

KÄÄNNÖS: If the defendant has failed to appear in court or failed to heed the instructions given by the court or by other improper conduct has intentionally or negligently prolonged the proceedings and thus led to costs to the State referred to in section 1 or costs to another party in the case, the defendant **shall be liable** to compensate those costs regardless of how liability for the costs of the case otherwise is allocated.

(35) Jos vastaajat tuomitaan osallisuudesta samaan rikokseen tai rikoksista, jotka ovat yhteydessä toisiinsa, he vastaavat oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta yhteisvastuullisesti. (733/2015, 9:4:1)

KÄÄNNÖS: If the defendants are convicted for participation in the same offence or for connected offences, they **shall be** jointly and severally **liable** for the legal costs.

Olla velvollinen on siitä erityislaatuinen tapaus modaaliverbillä *shall* käännettyjen preesensisten ilmausten joukossa, että velvoittavuus on sisäänrakennettuna verbiin. Tämä ei varsinaisesti vaikuta VA-partisiipin ja preesensin väliseen merkityseroon huomattavasti, mutta tarjoaa siihen uuden

näkökulman. Ensimmäisessä esimerkissä lakiteksti luo valtiolle velvoitteen käyttäen preesensia. Lihavoidun ilmauksen VA-partisiippinen vastine *valtio on oleva velvollinen vastaajan vaatimuksesta velvollinen korjaamaan* ei periaatteessa siis muuta lakitekstin merkitystä, sillä lopputulos vaikuttaa prediktiiviseltä. Jos esimerkkiä haluaisi verrata eksplisiittisen velvoittavaan versioon, tulisi käyttää passiivin IV partisiippia *on oltava*. Ilmaus *on oltava velvollinen* vaikuttaa enemmän velvoittavan jotakin muuta kuin valtiota varmistamaan, että valtion tulisi olla velvollinen. Lievä merkityksenmuutos on siis havaittavissa tässä tapauksessa. VA-partisiipin ja preesensin merkityksien välinen dynamiikka ei kuitenkaan käänny näissä esimerkeissä suoraan modaaliverbin *shall* ja preesensin väliseksi merkityseroksi. Vaikka tämä johtaa vähentyneeseen monitulkintaisuuteen verbin *olla velvollinen shall*-vastineiden kohdalla, merkityseron puutteen voi myös katsoa tukevan käsitystä modaaliverbin *shall* monitulkintaisuudesta. Jos modaaliverbin *shall* merkitys olisi rajoittunut yhtä selkeästi deonttisuuteen kuin VA-partisiipin tapauksessa, myös käännöksestä muodostuisi vaikutelma siitä, että jotakin toista tahoja velvoitetaan velvoittamaan valtiota. Esimerkin (33) käännökstekstin lauseessa *the State on the request of the defendant shall be liable for the reasonable legal costs of the defendant* modaaliverbi *shall* voidaan tulkita prediktiivisenä ilmauksena, valtion ollessa vastuussa lain voimaantulohetkestä lähtien.

Seuraavassa käsitellään sellaisia esimerkkejä modaaliverbistä *shall* preesensmuotoisten verbien vastineena, joita ei voitu luokitella erillisiin kategorioihin

(36) Puolustajan, asianomistajan oikeudenkäyntiavustajan ja tukihenkilön **määrää** se tuomioistuin, jossa rikosasia on vireillä tai jossa se voidaan panna vireille. (733/2015, 2:4:1.)

KÄÄNNÖS: A public defender, a counsel for the injured party and a support person **shall be appointed** by the court where the criminal case is pending or where a charge for the offence may be brought.

Jos lihavoitu verbi *määrää* muutettaisiin VA-partisiippiseen muotoon lauseeksi *sen tuomioistuimen, jossa rikosasia on vireillä, on määrättävä tukihenkilö*, tekstin merkitys velvoittavuuden suhteen muuttuisi. Siinä missä alkuperäisen preesensin voi tulkita oikeuskieleen sisäänrakennetun velvoittavuuden vuoksi velvoittavan tuomioistuinta määräämään puolustajan ja muut tarvittaessa, VA-partisiippinen versio virkkeestä velvoittaa tuomioistuinta määräämään tukihenkilön, jos sillä on ylipäätään rikosasia vireillä. Lakitekstin englanninkielisessä käännöksestä ei yksiselitteisesti selviä, kumpi vaihtoehto on oikea. Jos *shall* tulkittaisiin prediktiivisesti, mutta sisällytettäisiin lakitekstiin velvoittavana kielitekona, ensimmäinen tulkinta olisi oikea. Jos *shall* taas tulkittaisiin yksiselitteisen deonttisena jo itsessään, eikä pelkästään

lakitekstiin sisällyttämisen kautta, niin jälkimmäinen, jyrkempi velvoittavuus olisi oikeampi tulkinta englanninkieliselle tekstille.

(37) Tuomioistuin voi ennen pääkäsittelyä päättää asiantuntijalausannon hankkimisesta, todistelun vastaanottamisesta, kirjallisen todisteen taikka muun käsittelyä varten tarvittavan asiakirjan esittämisestä, katselmuksen toimittamisesta tai muuhun valmistelevaan toimenpiteeseen ryhtymisestä, jos sellainen toimenpide on tarpeen sen turvaamiseksi, että todisteet **ovat yhdellä kertaa saatavilla** pääkäsittelyssä. (733/2015, 5:11:1.)

KÄÄNNÖS: Before the main hearing, the court may decide to request expert testimony, to receive evidence, to require that a document or other written evidence necessary in the case be produced, to conduct a judicial view or to undertake other preparatory measures, if such a measure is necessary in order to ensure that the evidence **shall all be available** at the same time at the main hearing.

Tässä esimerkissä lihavoidun ilmauksen suhde muuhun virkkeeseen muuttaa velvoittavuuden merkitystä lihavoidun ilmauksen kohdalla. Jos *ovat yhdellä kertaa saatavilla* kirjoitettaisiin muotoon *on oltava yhdellä kertaa saatavilla*, virkkeessä aiemmin esiintyvä verbi *turvata* (muodossa *turvaamiseksi*) muuttaisi lihavoidun preesensin ja sen VA-partisiippisen muodon välistä merkityseroa. Jos turvaamisen kohde olisi se, että todisteita *on oltava* saatavilla, pyrittäisiin enemmänkin turvaamaan, että velvoite todisteiden saatavilla olemiseen olisi olemassa. Lakitekstissä kuitenkin pyritään kuitenkin pikemminkin turvaamaan todisteiden saatavuutta kuin velvoitetta todisteiden saatavuudesta. Itse asiassa laki itsessään luo tämän velvoitteen lakitekstin sisäänrakennetun deonttisuuden vuoksi, joten VA-partisiippinen, deonttisuuden eksplisiittiseksi tekevä muoto johtaisi tautologiseen asetelmaan, jossa laki loisi velvoitteen velvoitteesta. Tätä taustaa vasten näyttää selvältä, että käännökstekin *shall* ei ole vastine deonttiselle tulkinnalle lihavoidusta preesensistä *ovat yhdellä kertaa saatavilla*, vaan modaaliverbiä *shall* on käytetty sen sijaan kuvaamaan preesensin ei-deonttista tulkintaa.

(38) Syyttäjä **huolehtii** antamansa haasteen ja siihen liitettyjen asiakirjojen sekä 15 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettujen asianosaisten sekä todistelutarkoituksessa kuultavien henkilöiden kutsujen tiedoksiannosta siten kuin oikeudenkäymiskaaren 11 luvussa säädetään. (733/2015, 5:19:1.)

KÄÄNNÖS: The prosecutor **shall see to** the service, as provided in Chapter 11 of the Code of Judicial Procedure, of the summons issued by him or her, the documents enclosed to it and the summons to a hearing for the parties referred to in section 15, subsections 1 and 2 and the persons to be heard for probative purposes.

Esimerkissä (38) lihavoidun verbin *huolehtii* merkitystä rajoittaa adverbilauseke *siten kuin oikeudenkäymiskaaren 11 luvussa säädetään*. Lauseke tuo virkkeeseen eksplisiittistä deonttisuutta viittaamalla oikeuden sisäiseen säädökseen lihavoidun verbin *huolehtii* määrittäjänä.

(39) Käräjäoikeus voi erityisestä syystä kehottaa asianosaista toimittamaan käräjäoikeuteen lisäksi kirjallisen lausuman. Tällöin käräjäoikeus **määrää**, mistä kysymyksestä asianosaisten on lausuttava. (733/2015, 5 a:3:1.)

The District Court may, for a special reason, exhort a party to submit in addition a written statement to the District Court. In so doing the District Court **shall order** on what issue the party shall submit such a statement.

Esimerkissä (39) lihavoitua verbiä *määrätä* rajoittaa edelliseen lauseeseen viittaava *tällöin*.

(40) Tukihenkilön **tehtävä on olla** esitutkinnassa ja oikeudenkäynnissä asianomistajan henkilökohtaisena tukena ja auttaa häntä asian käsittelemiseen liittyvissä kysymyksissä (733/2015, 2:9:1.)

KÄÄNNÖS: The support person **shall provide** personal support to the injured party in the criminal investigation and the trial and assist him or her in the matters arising in the resolution of the case.

Tässä esimerkissä modaaliverbiä *shall* on käytetty kääntämään preesenssiä, mutta esimerkki sisältää myös muun virkkeen aiheuttamaa velvoittavuutta luokittelemalla esitutkinnassa olemisen *tehtäväksi*.

(41) Syyttäjä **ei toimi** tutkinnanjohtajana, jos asia käsitellään sakon ja rikesakon määräämisestä annetussa laissa (754/2010) säädettyssä menettelyssä. (736/2015, 2:4:1.)

KÄÄNNÖS: The public prosecutor **shall not serve** as head investigator if the matter is being considered as a summary penal fine or as a summary penal judgment matter.

(42) Esitutkintaviranomaisen päätöksistä **on** muuten **voimassa**, mitä niistä erikseen laissa säädetään. (736/2015, 11:1:3.)

KÄÄNNÖS: What is provided elsewhere in law on decisions of the criminal investigation authority **shall** otherwise **apply**.

Esimerkissä (41) negaatio tekee jälleen VA-partisiipin käytön mahdottomaksi. On kuitenkin muistettava, että negaation yhteydessä VA-partisiipin ja preesensin välisestä merkityserosta ei voi suoraan tehdä päätelmiä, sillä jos lihavoidun preesensmuotoisen verbin korvaisi muodolla *ei tule toimia*, merkitys ei olisi enää vapaaehtoisuutta ilmaiseva. Esimerkissä (42) puolestaan merkitys muuttuisi, jos lihavoitu preesensmuotoinen verbi vaihdettaisiin kumpaankaan noista muodoista, *on oltava voimassa* tai *tulee olla voimassa*. Verbin *olla voimassa* tarkoitus virkkeessä on luoda velvoite sivulauseessa mainittujen ”erikseen laissa säädettyjen” asioiden noudattamiselle. Jos ”mitä erikseen laissa säädetään” on *oltava voimassa*, luodaan velvoite velvoitteelle, kun taas sellaisenaan säädösteksti luo veloitteen jo tekstissä.

5.4.3 Tulla

Verbin *tulla* yhteydessä vertaukset VA-partisiippiin ovat hankalia, koska *tulla* ilmaisee itsessään velvoittavuutta (Juva 2019, 198). Verbillä *tulla* ei ole myöskään aiemmassa tutkimuksessa havaittu VA-partisiipista poikkeavaa velvoittavuuden sävyä (Nurmi & Kivilehto 2019, 145). Niinpä tämä kappale verbistä *tulla* tulee myös vertailemaan sen merkitystä lihavoidun verbin preesensmuotoihin, samalla tavoin kuin aiemmissa kappaleissa vertailun kohteena ovat olleet preesens ja deonttisuus.

Seuraavassa käsitellään esimerkkejä modaaliverbiä *shall* käyttäen käännetyistä *tulla*-apuverbisistä ilmauksista, joiden modaalisuuteen saattavat vaikuttaa ehtolauseet.

(43) Asianomistajan on tehtävä syyttämispyyntö sen paikkakunnan syyttäjälle tai poliisille, jonka toimialueella syyte rikoksesta saadaan nostaa. Jos pyyntö tehdään muulle syyttäjälle tai poliisille, **tulee** tämän viipymättä **toimittaa** se toimivaltaiselle viranomaiselle. (733/2015, 1:5:1.)

KÄÄNNÖS: The injured party shall make the request for the bringing of a charge to the prosecutor or police within whose district the charge for the offence may be brought. If the request is made to another prosecutor or police, said authority **shall forward** it without delay to the competent authority.

Esimerkistä (43) voi nähdä esimerkkitapauksen, jossa sekä VA-partisiippi *on tehtävä* ja *tulla* käännetään modaaliverbillä *shall*. Tässäkin esimerkissä suurin muutos on näkökulmassa, eikä merkityksessä: vaikka *shall forward* omaksuu velvoittavan luonteen lakitekstin funktion takia, sen voi tulkita myös kuvauksena viranomaisen toiminnasta, kun taas alkuperäisessä tekstissä velvoittavuus on eksplisiittistä.

(44) Jos ylempi tuomioistuin havaitsee, että alempi tuomioistuin ei ole toimivaltainen tuomioistuin tutkimaan siinä vireille pantua rikosasiaa, tai vahvistaa alemman tuomioistuimen sanotun sisältöisen päätöksen, ylemmän tuomioistuimen **tulee**, milloin sitä on muutoksenhakemuksessa tai siihen annetussa vastauksessa pyydetty tai erittäin painavat syyt muutoin niin vaativat, **siirtää** asia oikeaan alempaan tuomioistuimeen, mikäli se esitetyn aineiston perusteella on mahdollista. (733/2015, 4:14:1.)

KÄÄNNÖS: If a higher court finds that a lower court is not competent to hear a criminal case initiated in that court, or confirms an order of the lower court to that effect, the higher court **shall**, where so requested in the petition of appeal or in the response to the appeal or where so required by very important reasons, **transfer** the case to the proper lower court, if this is possible on the basis of the available evidence.

Jos esimerkin (44) lihavoitu ilmaus *tulee siirtää* muunnettaisiin preesensmuotoiseksi ilmaukseksi *siirtää*, ei merkitys muuttuisi paljoa näkökulman muutoksen lisäksi. Pitkän virkkeen useat sivulauseet vaikuttavat asiaan, sillä esimerkiksi sivulause *milloin sitä on muutoksenhakemuksessa tai siihen annetussa vastauksessa pyydetty tai erittäin painavat syyt muutoin niin vaativat* rajoittaisi preesensin merkityksen painavien syiden vaatimisen tai vastauksessa pyytämisen alaiseksi.

(45) Tuomioistuimelle on myös soveltuvalla tavalla ilmoitettava asianosaisen sekä todistajan tai muun kuultavan puhelinnumero ja muut yhteystiedot. Jos jokin tieto myöhemmin muuttuu, siitä **tulee** viipymättä **ilmoittaa** tuomioistuimelle. (733/2015, 5:3:2.)

KÄÄNNÖS: The court shall also be provided in an appropriate manner with the telephone number and other contact information of the parties, witnesses and other persons to be heard. If such information subsequently changes, the court **shall be notified** of this without delay.

Esimerkissä (45) käytetään jälleen modaaliverbiä *shall* käännöksenä sekä VA-partisiipille että *tulla*-verbille. Molemmissa tapauksissa *shall* näyttäytyy selkeän monitulkintaisena aiemmissa esimerkeissä tehtyjen havaintojen perusteella. Koska modaaliverbiä *shall* on käytetty esimerkeissä usein passiivin preesensin tai preesensin käännösvastineena, esimerkin lihavoitu ilmaus *shall be notified* voisi toimia käännösvastineena ilmaukselle *siitä ilmoitetaan viipymättä*. Tässä esimerkissä lihavoitu ilmaus *tulee ilmoittaa* esiintyy myös virkkeessä, jossa se on alisteinen *jos*-ehtolauseelle. Vaikka *jos* rajoittaa passiivin preesensin prediktivistä tulkintaa, virkkeen merkitys kuitenkin muuttuu passiivin preesensin ja *-va*-partisiipin käytön mukaan. *Ilmoitetaan* antaisi tässä yhteydessä ymmärtää, että tiedoista ilmoittaminen tapahtuu itsestään vailla velvoitusta lukijalle suorittaa ilmoitusta. Sama pätee VA-partisiipin *on ilmoitettava* sisältämään edelliseen virkkeeseen.

(46) Vaatimuksiin vastatessaan vastaajan on lisäksi soveltuvalla tavalla ilmoitettava tuomioistuimelle niiden todistajien puhelinnumero ja muut yhteystiedot, joita hän aikoo kuulustuttaa. Jos jokin tieto myöhemmin muuttuu, vastaajan **tulee** viipymättä **ilmoittaa** siitä tuomioistuimelle. (733/2015, 5:9:3.)

KÄÄNNÖS: When responding to the claims, the defendant shall also, in an appropriate manner, inform the court of the telephone number and other contact information of the witnesses whom he or she intends to have heard in the trial. If such information should change later on, the defendant **shall inform** the court of this without delay.

Lihavoidun ilmauksen merkitys ei muutu velvoittavuuden osalta merkittävästi, jos se korvataan VA-partisiipilla *on toimitettava* tai preesensisellä muodolla *toimittaa*.

Seuraavassa käsitellään esimerkkejä modaaliverbiä *shall* käyttäen käännetyistä *tulla*-apuverbisistä ilmauksista, jotka esiintyvät nesessiivirakenteen yhteydessä.

(47) Puolustajan ja asianomistajan oikeudenkäyntiavustajan **tulee** niin pian kuin mahdollista neuvotella päämiehensä kanssa ja ryhtyä valmistelemaan hänen avustamistaan sekä ryhtyä sellaisiin toimenpiteisiin, joita tämän oikeuksien valvominen vaatii. (733/2015, 2:7:1.)

KÄÄNNÖS: Public defender and counsel for the injured party **shall** as soon as possible confer with his or her client and begin preparations to assist him or her, as well as undertake the measures necessary for the protection of the rights of the client.

(48) Tuomioistuimen **tulee** valvoa, että asia tulee asianmukaisesti käsitellyksi eikä asiaan sekoiteta mitään siihen kuulumatonta. (733/2015, 5b:3:2)

KÄÄNNÖS: The court **shall** ensure that the case is dealt with appropriately and that irrelevant matters are not mixed into the case.

(49) Tuomioistuimen **tulee** kysymyksiin poistaa asianosaisten lausuntojen epäselvyyksiä ja puutteellisuuksia. (733/2015, 6:5:2.)

KÄÄNNÖS: The court **shall** use questions to eliminate ambiguities and deficiencies in the statements of the parties.

Esimerkeissä (47) – (49) näkyy selkeästi, että modaaliverbiä *tulla* on käytetty tuomioistuimen ja oikeudellisten toimijoiden velvoittamiseen. Toisaalta aiemmissä esimerkeissä verbiä *tulla* on myös käytetty vastaajan velvoittamiseen esimerkissä (46), joten käyttöä ei voikaan pitää systemaattisena, vaikka *tulla* esiintyy monessa esimerkissä nimenomaan tuomioistuinta velvoittavana.

(50) Muutenkin rikoksen tutkiva poliisiyksikkö **tulee** tarvittaessa määrätä niin, ettei luottamus esitutkinnan puolueettomuuteen vaarannu. (736/2015, 2:4:3.)

KÄÄNNÖS: Also otherwise the police unit investigating the offence **shall** be designated so that confidence in the objectiveness of the criminal investigation is not endangered.

Esimerkissä (50) *tulee määrätä* viittaa jälleen oikeuslaitoksen sisäiseen velvoittavuuteen, samoin kuin modaaliverbiä *tulla* käytettiin Laissa oikeudenkäynnistä rikosasioissa tuomioistuimen velvoittamiseen. (51) Esitutkintaviranomaisen *tulee* asian laadun tai laajuuden edellyttämällä tavalla *ilmoittaa* syyttäjälle esitutkinnan toimittamiseen ja esitutkintatoimenpiteisiin liittyvistä seikoista sekä tutkinnan edistymisestä muuten.

(51) Esitutkintaviranomaisen tulee asian laadun tai laajuuden edellyttämällä tavalla ilmoittaa syyttäjälle esitutkinnan toimittamiseen ja esitutkintatoimenpiteisiin liittyvistä seikoista sekä tutkinnan edistymisestä muuten. (736/2015, 5:3:1.)

KÄÄNNÖS: The criminal investigation authority **shall**, in the manner required by the nature or scope of the matter, **notify** the public prosecutor of the conducting of a criminal investigation and of circumstances connected with criminal investigation measures and otherwise of progress in the investigation.

(52) Esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän **tulee neuvotella** esitutkintayhteistyön järjestämiseen liittyvistä kysymyksistä. (736/2015, 5:3:3.)

KÄÄNNÖS: The criminal investigation authority and the public prosecutor **shall discuss** questions relating to the arrangement of cooperation in the criminal investigation.

Esimerkeissä (51) ja (52) modaaliverbi *tulla* esiintyy oikeudellisia elimiä velvoittavan nesessiivirakenteen yhteydessä.

5.4.4 Substantiivit ja pidemmän tekstinpätkät käännettynä modaaliverbiä *shall* käyttäen

(53) Kun syyttäjän ratkaisu jättää syyte ajamatta on saatettu tuomioistuimen käsiteltäväksi, syyttämättä jätetylle on viivytyksettä annettava tieto **käsittelyn ajasta ja paikasta** sekä siitä, että asia voidaan ratkaista hänen poissaolostaan huolimatta. (733/2015, 1:9a:2.)

KÄÄNNÖS: When the decision of the prosecutor to waive prosecution has been submitted to the consideration of the court, the person whose prosecution has been waived shall be informed without

delay of **when and where the hearing shall take place** and that the case may be decided regardless of his or her absence.

Tässä esimerkissä modaaliverbiä *shall* on käytetty kääntämään substantiiveja aika ja paikka. Siinä missä lähtötekstissä lihavoitu ilmaus sisältää ainoastaan ajan ja paikan kerran mainittuna, käännöksessä mainitaan ensiksi *when and where* ja sen jälkeen *the hearing shall take place*. Käännöksessä siis ”aika ja paikka” tulee ilmaistuksi kahteen otteeseen, joten ilmaisua ei ole käännetty pelkästään modaaliverbiä *shall* käyttämällä. Kohdalle, jossa *shall* esiintyy, ei kuitenkaan ole muuta vastinetta lähtötekstissä ja se vastaa merkitykseltään lähtötekstin ilmausta. Kokonaisuudessaan lihavoitu ilmaus on kuitenkin yhtä paljon käännetty ilmaisulla *when and where* kuin *shall take place*.

Jos aiemmissa esimerkeissä on joissain tapauksissa tullut esiin, että modaaliverbiä *shall* on käytetty käännösvastineena silloinkin, kun teksti on selkeästi tulkittu ei-velvoittavana, on ilmiö sitäkin selkeämpi tässä esimerkissä. Siinä missä preesensin käyttö itsessään velvoittavassa lakitekstissä on jättänyt epäselväksi, missä määrin käännetty ilmaus ilmaisee velvoittavuutta ja missä määrin prediktiivisyyttä, tämän esimerkin lihavoitu ilmaus on pelkkä substantiivi ilman mahdollisia velvoittavia tulkintatapoja. Tämän lisäksi substantiivi koskee käsittelyn aikaa ja paikka, jolloin ilmaisussa *shall take place* modaaliverbin *shall* voi tulkita merkitsevän aikaa. Tulkintaa monimutkaistaa kuitenkin se, että lähtötekstin ilmaisun käännökseen on myös käytetty partikkeleita *when* ja *where*.

(54) **Anonymistä todistelusta** päättää käräjäoikeus.(733/2015, 5:11b:1.)

KÄÄNNÖS: The District Court decides on **whether a person shall be heard as an anonymous witness**.

Esimerkistä (54) voisi ensi katsomalta luulla, että se lukeutuu esimerkkeihin preesensmuotoisista verbeistä, jotka on käännetty modaaliverbiä *shall* käyttäen. Todellisuudessa preesensmuotoinen verbi *päättää* on tässä esimerkissä käännetty englanniksi verbillä *decide*, siinä missä kohdan *whether a person shall be heard as an anonymous witness* vastine lähtötekstissä on *anonymistä todistelusta*. Esimerkistä (54) voi myös nähdä, että vaikka modaaliverbiä *shall* on käytetty preesensmuotoisten verbien kääntämiseen aiemmissa esimerkeissä, on preesensmuotoinen verbi *päättää* käännetty tässä muotoon *decide* eikä *shall decide*. Esimerkkien suomenkielisissä lähtöteksteissä havaittu ilmiö, jossa preesensia ja eksplisiittisen velvoittavia ilmauksia käytettiin

rinnakkain, näyttäisi esiintyvän siis myös varsinaisessa englanninkielisessä käännöksessä, jossa käytetään ainakin tässä kohdassa preesenssiä ja modaaliverbiä *shall* rinnakkain.

Toisaalta modaaliverbiä *shall* ei ole välttämättä tulkittu velvoittavana tässä esimerkissä, mutta lähtötekstin virkkeen analysoiminen on vaikeaa, koska englanninkielisen lihavoidun ilmauksen viesti on ilmaistu kokonaan ilman verbilauseketta. Jos englanninkielisestä esimerkistä kuitenkin laatii takaisinkäännökseen, näyttäisi se jommaltakummalta seuraavista: *kuullaanko henkilöä anonyymina todistajana* tai *onko henkilöä kuultava anonyyminä todistajana*. Jos *shall* tulkittaisiin tässä tapauksessa siis deonttisen VA-partisiipin vastineena, virke tarkoittaisi, että käräjäoikeus päättää henkilön kuulemisen pakollisuudesta tai vapaaehtoisuudesta. Takaisinkäännöksen ensimmäinen versio merkitsisi puolestaan, *kuullaanko henkilöä ylipäätään ollenkaan*. Käräjäoikeuden kielteinen päätös ensimmäisessä versiossa merkitsisi, että kuuleminen ei olisi pakollista mutta kuitenkin mahdollista, jälkimmäisessä esimerkissä mahdollisuus suljettaisiin kielteisen päätöksen myötä kokonaan pois. Koska enemmistö modaaliverbin *shall* vastineista on VA-partisiippeja siitä huolimatta, että myös preesensejä on käytetty modaaliverbin *shall* vastineena, viesti on monitulkintainen suhteessa muuhun lakiin. Suhteessa lihavoituun ilmaisuun *anonyymista todistelusta* on mahdotonta sanoa, kumpi takaisinkäännös vastaa lähtötekstin viestiä paremmin.

(55) Vastaajaa **ei voida** tuomita rangaistukseen, **ellei häntä ole henkilökohtaisesti kuultu** tai häntä ole edustanut oikeudenkäyntiasiamies pääkäsittelyssä.(733/2015, 8:3:1.)

KÄÄNNÖS: A defendant who has been remanded for trial **shall be present** in person before the court when the case for which he or she has been remanded is to be dealt with.

Vaikka modaaliverbin *shall* prediktiivisyys lakiteksteissäkin näkyy selvästi edellisessä esimerkissä, tässä esimerkissä tulkinta monimutkaistuu siinä mielessä, että *shall* toimii käännösvastineena perfektiselle ilmaukselle *ellei häntä ole henkilökohtaisesti kuultu*. Toisaalta esimerkistä on vaikea sanoa, minkä osan *shall be present* siitä varsinaisesti kääntää. Virkkeen ensimmäisellä ei ole suoranaista vastinetta käännöksessä, eikä käännöksessä mainita eksplisiittisesti rangaistusta. Tätä taustaa vasten voidaan olettaa, että *shall* on tässä yhteydessä tulkittu deonttisuuden ilmaisijana jos oletetaan kääntäjän kääntäneen koko esimerkkilauseen sisällön tekemättä virhettä.

(56) Nostettua syytettä **ei saa** muuttaa.(733/2015, 5:17:1.)

KÄÄNNÖS: A charge that has been brought **shall not be amended**.

(57) Jos epäilty täyttää oikeusapulaissa tarkoitetut oikeusavun saamisen taloudelliset edellytykset, korvaus **ei saa olla** suurempi kuin oikeusapulain mukainen korvaus olisi. (733/2015, 2:11:1.)

KÄÄNNÖS: If the suspect meets the financial criteria for legal aid provided in the Legal Aid Act, the reimbursement **shall not exceed** the compensation which would be payable under Legal Aid Act.

Eräs Garnerin esittämistä *shalliin* liittyvistä huolenaiheista oli velvoittavuuden ja oikeuden sekoittuminen (2013, 175), jota verbin *saada* esiintyvyys aineistossa sellaisenaan näyttäisi ensi katsomalta tukevan. *Saada* esiintyi aineistoissa kuitenkin ainoastaan negaation yhteydessä, kuten esimerkeistä näkyy. Tässä kontekstissa *saada* saa deonttisen tulkinnan negaation myötä. Monitulkintaisuuteen sillä ei ole suurta vaikutusta, sillä *saada* on myös korvattavissa verbillä *tulla*, vaikka VA-partisiippi ei negaation vuoksi ole tässäkään mahdollinen.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Modaaliverbin *shall* monitulkintaisuuden tarkasteleminen suomenkielisen lain käännöksen kautta on väistämättä rajoittunutta, mikä tulee pitää mielessä tutkimuksesta tehtyjä johtopäätöksiä lukiessa. Käännettäessä Suomen lain ilmauksia englanniksi voi kääntäjä joutua käyttämään sellaisia englanninkielisiä konventioita, jotka eivät täysin vastaa lähtötekstiä, mutta ovat kuitenkin tunnistettavia ominaispiirteitä englanninkielisille lakiteksteille. Natiivin lukemana tekstissä eivät välttämättä painottuisi samat monitulkintaisuudet, kuin mitä käännöksen ja lähtötekstin vertailulla voi havaita, vaan *shall* saatettaisiin tulkita täysin yksiselitteisesti. Kääntäjän päätöksenteon tarkempaan ymmärtämiseen tarvittaisiin kuitenkin prosessorientoitunutta tutkimusta, joten tässä tutkimuksessa keskitytään yksinkertaisesti monitulkintaisuuteen sellaisena kuin se ilmenee modaaliverbin *shall* eri tulkinnoissa sen käännösvastineiden kautta.

Kaikista yleisimmästä VA-partisiipista poikkeavista modaaliverbin *shall* käännösvastineista löytyi joitakin esimerkkejä, joissa esimerkin merkitys muuttui selkeästi, kun poikkeava esimerkki korvattiin eksplisiittisen deonttisella VA-partisiipilla tai negaatioiden tapauksessa deonttisella modaaliverbillä *tulla*. Monissa esimerkeissä kuitenkin merkityksen muutosta ei näkynyt, vaan virkkeen muut osat rajoittivat mahdollisia vaihtoehtoisia tulkintoja. Merkityksen muutoksen ja muutoksen kokonaisen puutteen lisäksi esimerkkejä voidaan kuitenkin analysoida esimerkiksi Mattilan oikeuskielen funktioiden kautta, jolloin modaaliverbin *shall* käytöstä samanaikaisena käännösratkaisuna poikkeaviin esimerkkeihin, kuten presensmuotoisiin verbeihin, ja VA-partisiippeihin, voidaan esittää kritiikkiä.

Esimerkeissä viitattiin Mattilan käsityksiin oikeuskielen rituaalisuudesta, kun lakitekstissä havaittiin lukuja, joissa käytettiin esimerkiksi modaaliverbiä *tulla* säännöllisesti ilmaisemaan velvoittavuutta. Nämä verbit oli kuitenkin käännetty modaaliverbiä *shall* käyttäen ja tutkimuksen laskennallisesta osuudesta nähtiin, että modaaliverbiä *shall* oli käytetty eniten velvoittavan VA-partisiipin kääntämiseen. Mattilan oikeuskielen ominaispiirteitä käyttäen tällainen sisällön häipyminen käännöksessä voi vahingoittaa esimerkiksi oikeustekstin kaavamaisuutta ja rituaalisuutta. Kaavamaisuudella ei tarkoiteta ainoastaan lain mukaan määrättyjä kaavoja, vaan esimerkiksi hallinnon teksteille on Mattilan mukaan leimallista ”toistuvat sanonnat ja sanontatavat” (2002, 118), joten tekstissä havaitun toiston säilyttäminen olisi Mattilan oikeuskielen erityispiirteiden säilyttämisen kannalta oleellista. Tämän tutkimuksen puitteissa ei voida

kuitenkaan todeta, käytetäänkö modaaliverbiä *tulla* järjestelmällisesti nimenomaan oikeuden sisäisten toimijoiden yhteydessä kautta koko tekstin.

Monissa esimerkeistä lakitekstiin sisäänrakennettu deonttisuus ei ollut relevanttia, sillä esimerkeistä löytyi lihavoituun, velvoittavasta VA-partisiipista poikkeavaan esimerkki-ilmaukseen vaikuttavia elementtejä muualla virkkeissä. Tällaisia tapauksia esiintyi esimerkeissä enemmän kuin tapauksia, joissa esimerkiksi preesensmuotoinen verbi olisi käännetty modaaliverbiä *shall* käyttäen ilman, että virkkeessä oli preesensin tulkintaan vaikuttavia elementtejä. Näitä tulkintaan vaikuttavia elementtejä olivat esimerkiksi ehdollistavat, konjunktioita *jos* tai *kun* käyttävät lauseet, deonttisuus muualla lauseessa esimerkiksi verbin *päättää* muodossa sekä adverbit ja adverbilausekkeet. Kaikki nämä piirteet aiheuttivat virkkeissä sen, että vaikka lopullinen virke luettaisiin ilman lakiteksteihin liitettyä velvoittavien kielitekojen oletusta, ei preesensmuotoista verbiä voitaisi siltikään tulkita puhtaan prediktiivisenä tai nykyhetkeä kuvaavana muiden virkkeen elementtien asettamien rajoitusten myötä. Tämän vuoksi monesta esimerkistä onkin vaikea sanoa, onko *shall* todella valittu käännösratkaisuksi sen deonttisessa merkityksessä vai onko mahdollinen monitulkintaisuus päätetty unohtaa, koska virkkeen muun elementit selkeyttävät tulkinnan joka tapauksessa. Niinpä on myös hankala arvioida modaaliverbin *shall* käytön monitulkintaisuutta dominanttiin VA-partisiippiseen merkitykseen nähden enemmistön esimerkeistä pohjalta. Johtopäätökseni aiheeseen liittyen on siis, että teksteissä esiintyviä modaalisia ilmauksia ei voi arvioida eristyksissä kontekstista, sillä niiden tulkintaan voivat vaikuttaa monet elementit varsinaisen analysoitavan modaalilmauksen ulkopuolelta.

Modaaliverbin *shall* monitulkintaisuus näkyi yksittäisten esimerkkien lisäksi myös esimerkkien suhteesta muihin samassa kappaleessa tai esimerkissä esiintyviin ilmaisuihin. Kun modaaliverbiä *shall* oli käytetty preesensien kääntämiseen, havaittiin aineistossa myös tapauksia, joissa samanlainen passiivin preesensin verbi oli käännetty englanninkielisellä passiivin preesensillä modaaliverbin *shall* sijaan. Pääasiassa tämä vaikuttaa tietenkin lakitekstien preesensien käytön monitulkintaisuuteen, mutta koska passiivin preesens oli toiseksi suurin *modaaliverbin shall* käännösvastine, on sillä vaikutus myös *shalliin*. Jos passiivin preesens-muotoiset verbit on käännetty kahdella eri tavalla samantlaisissa tapauksissa, eri käännökset muuttuvat keskenään vaihdettaviksi, mikä asettaa modaaliverbin *shall* deonttisen funktion epäselväksi. Johtopäätökseni tästä on, että tekstikokoelmista poimittujen esimerkkien modaalisuuteen vaikuttavat myös

esimerkkien suhde koko tekstikokonaisuuden tendensseihin, mistä voi paljastua monitulkintaisuutta, mikä ei välttämättä näy pelkästään yksittäistä esimerkkiä analysoimalla.

Tutkimuksen laadullisen osion tuloksia voi analysoida esimerkkinä performatiivisesta tai adeonttisesta modaalisuudesta, jota Garzone kuvaa muun muassa sellaisena modaalisuuden muotona, jossa ilmaisu muodostaa tai luo sitä asiaa, mitä samanaikaisesti ilmaisee (2013, 74). Garzone toteaa myös, että monia yleensä deonttisia ilmauksia voidaan käyttää myös performatiivisessa kontekstissa (2013, 74), mikä täsmää tämän tutkimuksen kanssa sen osalta, että *shall* todellakin näyttäytyy ensisijaisesti deonttisena, mutta samanaikaisesti kuitenkin sivumerkityksiä omaksuvana verbinä. Eroavaisuutena Garzonen näkemykseen adeonttisesta modaalisuudesta nousee tutkimustuloksissani se, että modaaliverbin *shall* lähtötekstin vastineista on suuri osa preesensmuotoisia eikä deonttisia. Preesens voi suomen kielessä omaksua prediktiivisiä merkityksiä, kuten *shall*, mutta Garzone erottaa modaaliverbin *shall* prediktiiviset ja adeonttiset merkitykset toisistaan. Samalla tavoin tekstin preesens-ilmaukset voidaan tulkita adeonttiseksi modaalisuudeksi, mutta asiaa monimutkaistaa se, että niiden merkityksen muuttuvat joissain esimerkeissä käytettäessä VA-partisiippista versiota. Modaaliverbin *shall* suhde näihin lähtötekstin vastineisiin on siis selkeästi erilaista kuin Garzonen kuvailemassa adeonttisuudessa, jossa monitulkintaisuus syntyy deonttisen ilmauksen tulkitsemista uudelleen performatiivisena. Johtopäätökseni onkin, että adeonttista modaalisuutta voidaan ilmaista myös sisällyttämällä prediktiivisiä ilmauksia velvoittavaan tekstiin, jolloin ne voidaan tulkita uudelleen performatiivisena tai adeonttisena modaalisuutena. Modaaliverbin *shall* osalta tämä tarkoittaa sitä, että niissä lakitekstien esimerkeissä, joissa VA-partisiippinen versio lihavoidusta ilmauksesta muutti preesensmuotoisen verbin sisältävän lauseen merkitystä, modaaliverbiä *shall* ei käytetty niinkään deonttisena verbinä, joka omaksuu performatiivisia funktioita, vaan prediktiivisenä velvoittavaan tekstityyppiin upotettuna verbinä, joka muodostaa adeonttista modaalisuutta johtuen sen suhteesta tekstityypin sisäänrakennettuun merkitykseen.

Poikkeusesimerkeistä saadut tulokset yhtenivät siinä mielessä Nurmen ja Kivilehdon tutkimuksen kanssa ensinnäkin siinä, että deonttinen VA-partisiippi oli kaikista yleisin lähtötekstin vastine, johon modaaliverbiä *shall* oli käytetty. Tämä käy yhteen Nurmen ja Kivilehdon tutkimustuloksen kanssa, jonka mukaan modaaliverbiä *shall* käytettiin kaikissa heidän tutkimissaan tapauksissa ilmaisemaan velvoittavuutta (2019, 155). Myös tutkimuksen aineistoesimerkkien analyysi paljasti,

että monet VA-partisiipista poikkeavatkin tapaukset ilmaisevat velvoittavuutta, joskin monen tapauksen tulkintaa rajoitti modaaliverbillä *shall* käännetyn osuuden ulkopuolisten elementtien vaikutus virkkeen deonttisuuteen. Tältä osalta aineistoesimerkkienkin analyysi siis tuki Nurmen & Kivilehdon tulosta, mutta yksittäiset esimerkit, joissa modaaliverbin *shall* vastine oli selkeän ei-deonttinen verrattuna sen VA-partisiippiseen versioon, poikkesivat Nurmen & Kivilehdon tuloksista.

Monissa muissakin tutkimuksissakin saavuttiin siihen johtopäätökseen, että modaaliverbiä *shall* käytetään enimmäkseen deonttisena, mutta joissain tutkimuksissa myös tunnustettiin modaaliverbin *shall* ei-deonttinen merkitys yleiseksi modaaliverbin *shall* käyttötavaksi. Borisova päätyi korpustutkimuksensa pohjalta siihen lopputulokseen, että modaaliverbin *shall* deonttinen merkitys erottuu aineistosta (2012, 761), siinä missä Scotto di Carlo, tutkiessaan YK-tekstien modaalisuutta, löysi *shall*lle pelkästään modaalisia merkityksiä (2017, 241). Toisaalta Garzone toteaa, että huolimatta monien tutkijoiden näkemyksestä *shall*ista nimenomaan deonttisuuden ilmaisijana, modaaliverbiin *shall* liittyen ”on oikeusfilosofiassa ja kielitekoihin ja lainsäädäntödiskurssiin keskittyvässä kielenfilosofiassa pitkät perinteet, jotka näyttävät, että modaaliverbillä *shall* on myös adeonttinen merkitys.”(2013, 73). Tutkimuksen tulokset tukevat Garzonen väitettä siitä, että *shall* tulkitaan joskus adeonttisesti. Tutkimuksen laadullisessa osiossa tehdyt analyysit tukevat osin myös Garnerin käsitystä modaaliverbistä *shall* monitulkintaisena ja ongelmallisena, joskin on sanottava, että ongelmalliset ja monitulkintaiset tapaukset edustavat laadullisen tutkimuksen aineistossa vähemmistöä.

Modaaliverbin *shall* monitulkintaisuus ilmenee siis yksittäisten esimerkkien lisäksi suhteessa muuhun tekstiin, joissa myös modaaliverbillä *shall* käännettyjä lähtökielen vastineita on käännetty myös muilla englanninkielisillä ilmauksilla, kuten passiivin preesensillä. Yksittäisissä esimerkeissä havaittuja monitulkintaisuuksia puolestaan olivat velvoitus velvoitteesta, pakon muuttuminen vapaaehtoisuudeksi ja muutos siinä, kuvataanko toimintaa ehdollisena vai kaikissa tapauksissa toteutettavana. Nämä monitulkintaisuudet edustavat adeonttista modaalisuutta, eivätkä sisällä prediktiivisiä merkityksiä. Monitulkintaisuuden syntymiseen vaikuttaa kuitenkin prediktiiivisten ilmausten käyttö lakitekstien tekstityypissä, johon velvoittavuus on sisäänrakennettuna ja jonka sisältämä teksti näin ollen suorittaa kielitekoja ja muokkaa todellisuutta yhtä lailla kuin kuvaa sitä.

Koska lakitekstien velvoittavuus tekstityyppinä vaikuttaa modaaliverbin *shall* ja sen vastineiden modaalisuuteen, voidaan tekstityyppi ja siihen liittyvä pragmatiikka nähdä yhtenä ilmausten modaalisuuteen vaikuttavana tekijänä. Tämä pätee myös modaaliverbiin *shall*, vaikka lakiteksti voi sisältää myös *shall*-instansseja, jotka ovat tulkittu velvoittaviksi. Tutkimuksen perusteella tehdyt johtopäätökset täytyy kuitenkin rajoittaa lakikäännöksiin, koska kyse on kääntäjän tulkintojen tutkimisesta. Käännöstyöstä tehdyn tutkimuksen perusteella herää kuitenkin kysymys, miten modaaliverbin *shall* prediktivisten ja deonttisten merkitysten sisällyttämistä lakitekstin velvoittavaan viitekehukseen voisi tutkia käännöstieteen ulkopuolella, jos ei automaattisesti oleteta modaaliverbin *shall* adeonttisia automaattisesti aprediktivisiksi? Tästä tutkimuksesta ei siihen kysymykseen löydy vastausta ja onkin mahdollista, että aihetta on mahdollista tutkia ainoastaan käännökseen vertailun kautta, mutta tekstityypin, kielitekojen ja modaalisuuden välinen suhde jää kuitenkin tulevaa kielen ja oikeuskielen tutkimusta ajatellen relevantiksi teemaksi.

Lähteet

Tutkimusaineisto

- Finlex 2020. Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa. Edita Publishing Oy. Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19970689> [Luettu 01.02.2020.]
- Finlex 2020. Esitutkintalaki. Edita Publishing Oy. Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110805> [Luettu 01.02.2020]
- Finlex 2020. Criminal Procedure Act. Edita Publishing Oy. Saatavilla: https://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/1997/en19970689_20150733.pdf [Luettu 01.02.2020]
- Finlex 2020. Criminal Investigation Act. Edita Publishing Oy. Saatavilla: https://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/2011/en20110805_20150736.pdf [Luettu 01.02.2020]

Kirjallisuus

- Borisova, Lidia 2013. How plain is legal English in statutes?. *Linguistica*, 53(2), 141-152.
- Bybee, Joan L. & Pagliuca, William 1987. The evolution of future meaning. Teoksessa Anna Giacalone Ramat, Onofrio Carruba, Giuliano Bernini (toim.) *Papers from the 7th International Conference on Historical Linguistics*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. 109-123.
- Coates, Jennifer & Leech, Geoffrey 1980. The Meanings of the Modals in British and American English. *York Papers in Linguistics* 8. 23-34.
- Coates, Jennifer 1983. *The Semantics of Modal Auxiliaries*. Croom Helm linguistics series. Beckenham: Croom Helm Ltd.
- Fiorito, Lorenze 2006. On Performatives in Legal Discourse. *Metalogicon* 19:2. 101-112.
- Garner, Bryan A. 2009. *Garner on Language & Writing*. Chicago: American Bar Association.
- Garzone, Giuliana 2013. Variation in the use of modality in legislative texts: Focus on shall. *Journal of Pragmatics* 57. 68-81.
- Goga-Vigaru, Roxana 2012. A Corpus-based Analysis of Deontic and Epistemic Values of the Modal Shall in Legal Texts. *Contemporary Readings in Law and Social Justice* 4(2). 752-763.
- Gotti, Maurizio. 2003. *Shall and will in contemporary English: A comparison with past uses*. Teoksessa Roberta Facchinetti, Manfred Krug & Frank Palmer (toim.) *Modality in Contemporary English*. Topics in English Linguistics 44. Berlin, New York: Mouton de Guyter. 267-301

- ISK = Hakulinen, Auli, Maria Vilkuna, Riitta Korhonen, Vesa Koivisto, Tarja Riitta Heinonen & Irja Alho 2004. *Iso suomen kielioppi*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 950. Helsinki: SKS.
- Juva, Kersti 2019. *Löytöretkiä Suomeen*. Kirjokansi 223. Helsinki: SKS.
- Kangasniemi, Heikki 1992. *Modal Expressions in Finnish*. Studia Fennica Linguistica 2. Vaasa: Vaasa Oy.
- Kielitoimiston ohjepankki. *Lauseenvastikkeet: mikä on lauseenvastike?* Saatavilla: <http://www.kielitoimistonohjepankki.fi/ohje/422> [Luettu: 18.10.2020]
- Korhonen, Riitta 2011. Oi aikoja, oi tempuksia – Muutamia kysymyksiä aikamuodoista. *Kielikello - kielenhuollon tiedotuslehti* 3. Saatavilla: <https://www.kielikello.fi/-/oi-aikoja-oi-tempuksia-muutamia-kysymyksiä-aikamuodoista> [Luettu: 18.10.2020]
- Leech, Geoffrey N. 1987. *Meaning and the English Verb*. 2. painos. New York: Longman Group UK Ltd.
- Leech, Geoffrey N. 2003. Modality on the move: The English modal auxiliaries 1961-1992. Teoksessa Roberta Facchinetti, Manfred Krug & Frank Palmer (toim.) *Modality in Contemporary English*. Topics in English Linguistics 44. Berlin, New York: Mouton de Guyter. 223-241.
- Lyons, John. 1984. *Semantics* 2. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mattila, Heikki E.S. 2002. *Vertaileva oikeuslingvistiikka*. Jyväskylä: Kauppakaari & Talentum Media Oy.
- Mey, Jacob L. 1993. *Pragmatics: an introduction*. Oxford: Blackwell Publishers.
- Nurmi, Arja & Kivilehto, Marja 2019. Identifying Obligation in Legal Finnish and Swedish through English Translations: A Corpus-Assisted Approach. *Fachsprache* 41 3-4. 142-157.
- Palmer F.R. 1979. *Modality and the English Modals*. New York: Longman Group Ltd London.
- Perkins, Michael R. 1983. *Modal Expressions in English*. Open linguistics series. London: Frances Pinter Ltd.
- Scotto di Carlo, Giuseppina 2017. Linguistic Patterns of Modality in UN Resolutions: The Role of Shall, Should, and May in Security Council Resolutions Relating to the Second Gulf War. *International Journal for the Semiotics of Law* 30. 223-244.
- Tieteen termipankki: *Kielitiede:nesessiivirakenne*. Saatavilla: <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kielitiede:nesessiivirakenne> [Luettu: 18.10.2020]
- Tieteen termipankki: *Käännöstiede:rinnakkaiskorpus*. Saatavilla: <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Käännöstiede:rinnakkaiskorpus> [Luettu 24.10.2020]
- Valtioneuvoston kanslia 2019. Säädösten kääntäminen englanniksi ja valtiosopimusten suomentaminen. *Valtioneuvoston kanslian julkaisuja* 9. Saatavilla:

http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161520/9_2019_Saadosten%20kaantaminen%20englanniksi.pdf [Luettu 31.1.2020]

Valtioneuvoston viestintäosasto 2017. Opas säädösten kääntämisestä englanniksi ja valtiosopimusten suomentamisesta julkaistu. Saatavilla: https://vnk.fi/artikkeli/-/asset_publisher/opas-saadosten-kaantamisesta-englanniksi-ja-valtiosopimusten-suomentamisesta-julkaistu [Luettu: 1.2.2020]

Wekker, Herman Christiaan 1976. *The expression of future time reference in contemporary british English: An investigation into the syntax and semantics of five verbal constructions expressing futurity*. Amsterdam: B.V. Noord-Hollandsche Uitgeversmaatschappij

Williams, Christopher 2005. Vagueness in Legal Texts: Is There a Future for Shall? Teoksessa Vijay K. Bhatia, Jan Engberg, Maurizio Gotti & Dorothee Heller (toim.), *Vagueness in Normative Texts*. Linguistic Insights: Studies in Language and Communication Volume 23. Bern: Peter Lang AG, European Academic Publishers. 201-227.

Williams, Christopher 2013. Is legal English “going European”? The case of the simple present. *Canadian Journal of Linguistics* 10:55. 105-126.

English summary

Ambiguity in legal language: The various meanings of shall in English translations of Finnish statutes

1 Introduction

In the most general sense, the purpose of this study is to explore the ambiguity of *shall* in legal texts. As such, the study focuses on the concept of modality, especially deontic modality, to explore the ambiguity of this word. *Shall* makes for a highly relevant topic of study due to its contentiousness alone, given that it has been the subject of extensive debate as to its ambiguity and usefulness as a legal verb. The debate has been played out among legal linguistics so the topic of this study is equally relevant to study of modal verbs in general and legal linguistics.

On a more detailed level, this study observes the ambiguity of *shall* in English translations of Finnish statutes, so any conclusions drawn from the material is necessarily limited by the fact that the study contrasted translations with source text, rather than analysing texts of just one language. The questions I aim to answer with this research are “What types of expressions have been translated the most using *shall*?” and “How is the ostensibly inherent ambiguity in *shall* apparent in the types of expressions that have been interpreted as having the same meaning as *shall*? during translation?”

The source material of this study consists of legislative texts *Criminal Procedure Act* and *Criminal Investigation Act*. These laws have been chosen due to their similar lengths and structures. The methodology of this study consists partly of a quantitative section and partly of a qualitative section. In the quantitative portion of the study, expressions translated using *shall* will be counted and placed in order from most numerous to least numerous. According to my hypothesis, the VA-participle will be the most numerous instance in the analysed material, due to previous research by Nurmi & Kivilehto. Based on this hypothesis, the less numerous instances will be analyzed in the qualitative section by testing out whether their meaning changes when the less numerous instance is replaced with the most numerous instance.

2 Theoretical background

This study draws from a variety of theoretical sources, some relating to the semantic study of modal verbs in English, some to use of modality in legal texts, and then some relating to modality in Finnish language. Semantic study of modality is helpful in defining modality and establishing the conceptual framework of the research, whereas the study of modality in Finnish has its use in analysing the research material. Study of legal language, on the other hand, helps in understanding what kind of functions modal verbs might take on legal texts.

2.1 The concept of modality

As a concept, modality is highly difficult to define exhaustively, as even some of the most eminent scholars in the field have differing angles to the subject. For example, F.R. Palmer (1979, 8) defines modality strictly from the perspective of the continuum between possibility and necessity, whereas Michael Perkins (1983, 6) focuses on modality as a way of imagining things being otherwise. Perkins' definition is the more general of the two and also more useful for the purposes of studying modal verbs. Where Palmer's continuum model would place every imaginable statement inside a modal continuum, Perkins's definition excludes statements of fact altogether and is orientated towards the expression of possibility, something that modal verbs can be distinguished from other expressions by.

Modality can be categorized into multiple subcategories, but again the manner of categorization varies from researcher to researchers. For the purposes of this research, the most relevant types of are dynamic, epistemic and especially deontic modality. Epistemic modality has been defined as concerning the speaker's perception of possibility, while deontic modality is about obligation, prohibition and permission (Palmer 1979, 2-3). Dynamic modality, on the other hand, deals with objective necessity, as opposed to the authority-based obligation of deontic modality. While some researchers such as Jennifer Coates (1983, 20), have advanced a simple distinction between epistemic and non-epistemic modality, this study still makes use of the concept of deontic modality, as the study is focusing on legal texts expressing obligation. For the sake of conceptual clarity, this study uses "predictiveness" to refer to possible future states, as some researchers (Coates 1983) have classified future reference as epistemic modality, while others (Williams 2005, 204) have interpreted it as dynamic modality.

2.2 The modal verb *shall*

Shall is one of the most contentious modal verbs in English language, due to both its ambiguity and its perceived archaic nature. The problems surrounding the ambiguity of *shall* relate largely to its usage as a deontic verb in contrast to its possible predictive and adeontic uses. Christopher Williams estimates that the bad reputation of *shall* is due to its adeontic use (2005), while Bryan A. Garner concludes that the ambiguity of *shall* makes it “chameleonlike” (2009). Because of these qualities, *shall* has been widely dismissed by the Plain English Movement, who seek to improve the readability and accessibility of legal language. Some have went as far as outright proposing its replacement with a less ambiguous deontic verb, *must*.

In the modality of Finnish language, there exist no equally ambiguous expressions of deontic modality as *shall*. The strongest indicator of obligation in Finnish language, aside from imperatives, is the VA-participle, or the passive present participle. Even if the expression is far from the contentiousness of *shall*, VA-participle can be ambiguous in the sense that it may be used to indicate straightforward obligation or instrumental necessity. Other Finnish deontic expressions include *pitää*, *tulla*, *täytyä*, *tarjota* and *kuulua* (ISK 2004, 1500; Juva 2019, 196-198). The Prime Minister Office’s publication *Guide to Translating Finnish Statutes into English and Treaties into Finnish* (2019, 13) instructs translators to use *shall* in translating statutes that make obligations, contributing to the research hypothesis that the VA-participle, being the strongest indicator of obligation in Finnish, would be the most common expression to be translated using the modal verb *shall*. Additionally, the dominance of *shall* in translating obligation could lead to the vanishing of the subtle differences between different Finnish modal expressions.

2.3 Legal texts and translations of legal texts

Legal texts constitute a text type with distinctive qualities. To begin with, the function of statutes is to create obligations for the citizens. Moreover, legal texts enact changes in the world as much as they describe it (Fiorito 2006, 103) It is important to keep in mind, however, that legal texts modify the law itself through language (Mattila 2002, 41), as much as they create obligations for citizens. Considering all this, it can be said that deontic modality is inherent in every statement in a legal text, be it explicitly deontic or not. It is necessary, then, to keep this context in mind when interpreting the statements that have been translated using *shall*.

While the study is undoubtedly concerned with legal texts, it focuses more specifically on translations of legal texts, from Finnish to English. This presents a slightly different situation from analysing a simple legal text, as the translations do not have a similar role and function in society as normal laws. Firstly, the English translations of Finnish laws are not legally binding, meaning that they can not be used as reference in the court of law. This is because English is not an official language of Finland, and so only Finnish and Swedish versions of the law are legally binding. Obviously, this means that the English translations of Finnish laws do not have the inherent deontic force discussed in the previous chapter. However, the translations are not completely meaningless, given that they attempt convey a document with to another language with a similar sense of deontic obligation as in the original. For example, translations are used in European Union and by various organizations and officials (Government Communications 2017). Therefore, even the translations have the power to convey some impression of obligation in the source text in such official contexts.

3 Methodology and data

The analysed legislative texts are the translations *Criminal Procedure Act* (06.01.2016) and *Criminal Investigation Act* (10.01.2016), as well as the original texts *Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa* ((12.6.2015/733) and *Esitutkintalaki* (736/2015). The laws were chosen partially due to their similar lengths and partially due to their similar subject matter of criminal justice. Similar subject matter ensures that the findings of the study are based on consistent source material, as different subject matters might contain differences in their use of modality.

The research makes use of corpora in compiling the laws to be analysed. More specifically, parallel corpora containing both the original laws and the translations are used for both laws to locate instances of *shall* and the source text expressions that have been translated using *shall*. A web-based tool called SketchEngine is used for creating the parallel corpora out of the files uploaded there.

While the study makes use of corpora, it should not be considered a full-fledged corpus-linguistic study, since its analytical methodology is partially quantitative and partially qualitative. The quantitative section of the study consists of manually calculating the numerical amounts of different expressions that have been translated using *shall*. This was used to observe which expressions were most often translated using *shall*. The qualitative section, on the other hand,

consists of inspecting all instances that deviate from the top result. The rationale for this method is based on the hypothesis, according to which VA-participle is the most common instance translated with *shall*. The example sentences containing the expressions that deviate from the dominant equivalent of *shall* in the source text were analysed through contrasting them with the dominant equivalent. This was done by forming versions of the sentences, where the equivalent of *shall* is changed into the form of the dominant equivalent, for example by changing the passive present *päätetään* to the VA-participle *on päätettävä*. The resulting change of meaning or lack thereof were then analysed example by example, although some examples are grouped together due to common elements.

4 Analysis

4.1 Quantitative results

The hypothesis of this study proved accurate in that VA-participle was indeed the most common expression that had been translated using *shall*, accounting for 148 *shall*-instances out of 165 in *Criminal Investigation Act* and 145 out of 189 in *Criminal Procedure Act*. Moreover, the modal verb *tulla* and present tense were among the expression types that were most frequent aside from the clear dominance of the VA-participle. Present tense accounted for 14 out of 165 instances in *Criminal Investigation Act* and 35 out of 145 in *Criminal Procedure Act*, while *tulla* was featured 3 times in *Criminal Investigation Act* and 8 times in *Criminal Procedure Act*. The quantitative part of the study clearly shows that the translator has interpreted *shall* most often as explicitly deontic, since VA-participle was overwhelmingly the most common instance that was translated using *shall*. However, the presence of present tense in the results does imply a possibility of ambiguity in the interpretation of *shall*, even if it does not prove it.

4.2 Qualitative analysis

4.2.1 If-clauses

As the quantitative section of the study raised questions about the ambiguity related to the present tense-equivalents of *shall* in contrast to the VA-participle, I proceeded to analyse the deviant examples, including the present tense-expressions. One of the most overarching observations about

the present tense- examples was that in many cases, it was impossible to determine whether the present tense expression indicated deontic or other modality. This was due to the influence of other elements in the sentences, which influenced the interpretation of the analysed present tense example. For example, *if*-clauses functioned in many cases as limitations to the clause containing the present tense example, narrowing its possible time reference to the conditions established by the *if*-clause. For this reason, replacing the present tense example with VA-participle in these examples did not create a change in meaning. This phenomenon was so common was so common across the examples that detailed analysis of any one example is unnecessary here.

4.2.2 Deontic content elsewhere in the sentence

Another example of other elements of the example sentence limiting the actual present tense example was found in sentences which featured other expressions of obligation aside from the potentially deontic source text-equivalent of *shall*. For example, present tense examples appeared in sentences, whose main clause included an expression that changed the following clauses to obligatory, regardless of whether they used a VA-participle or a present tense verb. An example of an expression of this type would be “Syyttäjä päättää, että” (The prosecutor decides that), after which the present tense would be effectively deontic. It would not matter whether the present tense was interpreted as deontic or adeontic, so it was impossible get information about the meaning of the present tense as the source text equivalent of *shall* from these types of examples.

4.2.3 Ritualistic functions of legal language

While the qualitative section of this study could not provide data about the quantitative aspects of translatorial inconsistency, it was apparent all the same in the analysed examples. As with other issues arising from this analysis, the aim was not to display a comprehensive view of the issue as it exists in the study, but rather derive conclusions from the fact that it even exists. With regards to this particular issue, it was most apparent in the analysis of examples of the Finnish modal verb *tulla*. The modal verb *tulla* was at times used systematically within certain subsections of the law, in stark contrast to the standard usage of VA-participle to express deontic modality. Despite this feature of the source text, shall was used to translate the verb *tulla* as well as the VA-participle, constituting a major departure from the source text with regards to the consistency of the translation. In terms of the theory of legal language, this might be analysed as an example of the

significance of the ritualistic functions of legal language, as described by Heikki E.S. Mattila (2002, 43). In a nutshell, ritualistic functions of legal language emphasize the authority of legal language and imbue it with an impression of distinctness from ordinary language. In this case, the word *tulla* was used systematically with describing the obligations of actors inside the judicial system, such as courts, as opposed to general obligation to the reader. Therefore, the interpretation of *shall* as an equivalent of both *tulla* and VA-participle serves to diminish the source text's distinction between judicial authorities and the general reader.

4.2.4 Examples of ambiguity

In addition to inconsistencies between other source text equivalents of *shall* and the analysed examples, there were also few examples where the ambiguity of the translator's interpretation of *shall* was apparent based on analysis of the examples. This was the case even taking into account the inherent deontic nature of statute texts and the fact that even present tense verbs can express obligation in the context of such a text type. For instance, upon being changed to its VA-participle version example (36) changed its meaning to a more strict, all-encompassing obligation. The example in question was *tukihenkilön määrää se tuomiostuin, jossa rikosasia on vireillä* or *a support person shall be appointed by the court where the criminal case is pending* in the English translation. Where the present indicative *määrää* would indicate obligation if needed, VA-participled version *on määrättävä* would obligate in every possible case without exception. This distinction is lost in the translation of simple present as *shall*, as *shall* has been overwhelmingly used to translate the explicitly deontic VA-participle.

Changing the expressions in the examples to VA-participle form can also lead to change in what is actually being obligated, as in example (37). The expression translated using *shall* here was *sen turvaamiseksi, että todisteet ovat yhdellä kertaa saatavilla*, the full translation being *in order to ensure that the evidence shall be available*. When the expression *ovat yhdellä kertaa saatavilla* was changed to its VA-participle form *oltava yhdellä kertaa saatavilla*, the meaning of the example changed from ensuring that the evidence is available to ensuring that the evidence *must* be available. The consequent change in what is obligated renders the end result so that it expresses obligation to obligate, rather than obligation to fulfil a certain function. In this sense, this interpretation represents a type of meta-obligation, but it obviously was not the intention of the law's author. However, since *shall* has been interpreted as VA-participle most of the time, this

contrast between the two meanings adds to its ambiguity, as it must not be interpreted as VA-participle here if the meta-obligation is to be avoided.

In some cases, the expression translated by *shall* was not as clear cut as in the case of the deontic modal verb *tulla* or the present tense verb. Instead, *shall* was used to translate nouns or other parts of the sentence besides the verb, as it was often ambiguous as to which part of the sentence exactly *shall* was used to translate, even with verbs clearly excluded. Surprisingly, these examples turned out to be some of the most illuminating examples of the ambiguity of *shall*.

In example (53), the ambiguity of *shall* in contrast to its dominant deontic interpretation is evident in the fact that it cannot have been used to translate any deontic features in the source text. That is not to say that the example did not have deontic elements, but those elements had their own translations independent from this example. While the example did include a VA-participle translated with *shall* in *on viivytyksettä annettava tieto* and *shall be informed without delay*, the noun phrase describing what is to be informed *käsittelyn ajasta paikasta* was translated using *shall* in the bolded example *when and where the hearing shall take place*. In this example, the predictive function of *shall* can be seen clearly, as the deontic content of the sentence is expressed elsewhere and this instance of *shall* is used to translate mere mention of time and place. Additionally, this example is not influenced by the inherent obligating nature of legal texts, which affected some examples of the present tense verbs translated using *shall*, as nouns are simply references to things and do not in themselves take on the characteristics of obligation without the help of verbs.

Example (54) illustrates a similar issue to the previous example, although the use of *shall* was not quite as unambiguously predictive as in example (53) and it overall provides a more multifaceted example of the ambiguousness of *shall*. The expression translated using *shall* was again a noun phrase *Anonyymistä todistelusta* in the sentence *Anonyymistä todistelusta päättää käräjäoikeus*. The English translation read as follows: *The District decides on whether a person shall be heard as an anonymous witness*, where *whethere* a person shall be heard as an anonymous witness functioned as the translation to the noun phrase *Anonyymistä todistelusta*.

One of the many things you can note in this example is again related to inconsistency. The present tense verb *päättää* was here translated using English simple present rather than *shall*, suggesting that even in the translated text a distinction exists between *shall* and the present tense, similarly to

the distinction in the source text between VA-participle and present tense. However, it is not so clear-cut if shall was used in a deontic sense in this particular example. The analysis is further complicated by the discrepancy between the translation and the source text noun phrase, which obviously does not contain a verb of which a VA-participle could be constructed for the purposes of comparison.

For this reason, I had to do to create two back translations of the English translation of this example, one using the present tense verb *kuullaan* and one using its VA-participle version *on kuultava*. The forms used in back translation were based on the most common types of expressions that had been translated using *shall*, so as to examine the use of *shall* in this sentence from the perspective of possible ambiguity between these two dominant ways in which it had been interpreted. The back translations were written out as follows: *kuullaanko henkilöä anonyyminä todistajana* and *onko henkilöä kuultava anonyyminä todistajana*. The first alternative would imply that the District Court decides whether the person is heard at all, whereas in the second alternative the District Court would decide on whether it is obligatory for the person to be heard. As such, the second alternative would leave room to the interpretation that the person's hearing is voluntary, should the District Court decide so. On the other hand, in the first alternative the volition would be completely ruled out and the decision of District Court, whatever it should be, would be fixed and not even potentially up to any further decision-making by anyone. From this perspective, this example illustrates the ambiguity of *shall* through concepts of volition and obligation, as the placement of the resulting statement on that spectrum depends on which interpretation of *shall* is used to make sense of the sentence.

5 Conclusions

Due to the disparate types of observations made about the analysed examples, weaving together a single conclusion is challenging. The highly common tendency of other parts of the example sentence to influence the interpretation of the expression translated as *shall* poses further challenges and limits the amount of useful examples that can be extracted from the data. On the most basic level, however, a conclusion can be made that *shall* is overwhelmingly interpreted as expressing deontic modality, but that the interpretation is not entirely free from occasional ambiguity due to other types of usages of the verb coexisting with the predominant deontic meaning.

One of the ways in which the ambiguity of *shall* is displayed is the inconsistency of its use and its use in translating words that are also translated with different English expressions in other parts of the text. While the dominant interpretation of *shall* remains deontic, this inconsistency clouds that interpretation, as *shall* is seemingly used interchangeably with present tense expressions. Another example of inconsistency is related to *shall* being used as a translation for the deontic modal verb *tulla*. While *tulla* does not constitute a contrast to the deontic interpretation of *shall*, it was used in some parts of the law systematically, but still translated with the same expression that was overwhelmingly used to translate VA-participle. However, the study makes no claim as to how much any of this occurs or how significant it is, it states merely that it does occur, even if there would be just few examples of it.

In examples that featured ambiguity in themselves, the types of contrast to the deontic meaning of *shall* were meta-obligation or obligating to obligate, confusion between obligation and volition, confusion between conditional and absolute obligation and a meaning of predictiveness. Despite not being deontic and having been interpreted as present tense verbs, most of these instances of *shall* did not feature a predictive interpretation but rather just an adeontic interpretation. While some researchers such as Scotto di Carlo (2017, 241) found only deontic meanings in their research on *shall*, other researchers such as Garzone (2013, 73) have emphasized that *shall* also has an adeontic meaning. Even though the ambiguous examples were in the minority, their existence supports the views of researchers like Bryan A. Garner (2009, 174), who referred to the ambiguity of *shall* using the term “chameleonlike”.

While the ambiguity observed in the examples revealed a contrast between the deontic and adeontic uses of *shall*, the source text equivalents of *shall* were largely predictive verbs. How come only one of the examples of ambiguity was straightforwardly predictive if that was the case? The conclusion put forward in this study is that the text type of legal texts affects the meaning and modality of any expression inserted into it, so that predictive verbs may become apredictive. Therefore, it is not necessarily the case that *shall* has a deontic meaning in itself that is displayed in legal texts, since *shall* has been used to translate by default predictive present tense verbs in situations where replacing the present tense verb with an explicitly deontic VA-participle would alter the meaning of the sentence significantly. Instead, in these cases *shall* has been interpreted in its predictive sense, but then inserted into a text type loaded with inherent deontic modality, which

altered the meaning of *shall*. The importance of pragmatics and text type are therefore relevant in assessing the meaning of modality in any text, and a possible point of focus for further research.